2

Auicennæ primi Libri Fen pri ma nunc primum per Magi- ſtrum Iacobum Mantimã Medicum Hebreũ ex hebraico in latinũ translata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Clariſſimo doctiſſimoq; viro. D. M. Antonio cõ tareno Illuſtriſſimi Senatus veneti apud Paulum . I I I: Pont. Max. oratori Digniſſimo Iacob Mantinus Medicus Hebreus . S. D.

SOlent fere omnes vir Humaniſſe: lucubrationes ſuas primatibus inſcribere, tũ vt inde vtilitãtis aliqd referãt, tũ ẽt vt ipſis cõtra nouitatis inuidiã magni noĩs Authoritas ſuffragetur: Ego vero, cũ ſupioribus dieb⁹ primã, vt vocant, fen primi libri Auicẽnæ ex hebraico, quod quidẽ nihil penitus ab ipſo Arabico ſenſu diſcrepare, norũt oẽs, vel mediocriter eruditi, in latinũ trãſtuleri, rẽ qdẽ medicorũ cõmunitati nõ inutilẽ: idq; ĩpreſentiaꝝ cõpulſu quorũdã ꝑlo tradẽdũ curauerim tibi ĩtegro philoſopho amicorũq; oprío ac nobiliſſima ꝓſapia decorato, iure dicãdũ duxi, cũ, vt illud celeberrimo ꝓbatiſſimoq; noĩe, illuſtretur tuo: tũ ẽt, vt ſit tibi meæ erga te obſeruantiæ, fideiq; Memoria, & quoddam quaſi pignus amicitiæ noſtræ. Erit tuæ hũanitatis munuſculũ hoc quãtulũcũq; ſit, hilari benignaq; fronte acceptare, atq; illud cõtra detractores, authoritate tua defendere, quod ſi tibi cæteriſq; ꝓbatũ iri cognouero, dabo opã, vt ĩ dies, Primam fen quarti libri Auicẽnæ, q̃ ĩ publicis gymnaſiis legi ſoler, ad communem vtilitatem in latium ſermonẽ ẽt transferam, interim cura vt valeas.

PRAEFATIO AVVICENNAE IN commentarium medicum Iacob Mantino hebreo Medico Interprete.

INquit Ahobali Huſeyn filius ſeruitoris Dei Synæ laudetur Deus laude, quæ ei debetur, prout dignitas ſuæ naturæ expoſcit, imēſaq; beneficientia & miſericordia, qua erga prophetas vſus eſt. Cum ex familiariſſimis meis fratribus, quidam cui pro virili mea parere deuinctus ſum me ſummopere rogaſſet, vt de medica facultate commentarium æderem, qui eius fundamenta, generatim ac particulatim: ita complecteretur, vt officio compendij fungeretur & ſimul cũ breuitate, dilucidam & integram explanationem quadam methodo comprehenderet. Ego quidem illius deſyderio obtemperaui, Quo circa de rebus, vtranq; medicinæ partem theoricam videlicet & practicam continentibus, tractare propoſui, deinceps de communibus regulis iudiciorum virium medicamentorum ſimpliciũ. Mox de propriis ipſorum demum de morbis, qui ſingulam corporis particulam infeſtant ſermonē

habebo. Primoq; ab illius membri diſſectione, quam Anathomiam vocant, eiuſdemq; vſum initium ſumam. At ſingularium ſimpliciumq; membrorum diſſectionis antea ſtatim, in primo libro generali, mentio nobis fiet. Cumq; illius particulæ ſecandi rationem expleuero, incipiam vt plurimum de eodem, modum, quo ſanitas illius conſeruetur monſtrare. Deinceps generali oratione, vnius cuiuſq; ægritudinis ſummas atq; cauſas methodoſq;, quibus de illis iudicium ſumitur, & curatiuas methodos, communi denuo ſermone oſtendam: Quibus vniuerſalibus rebus expeditis, ad particulares morbos, me conuertam, & de maiori eorum parte, primo iudicium commune, & propriam eius defininitionem, cauſas & notas explicabo: poſt hæc ad peculiaria & propria iudicia, me transferam, deinde generalem curandi rationem exponam. Hinc iterum ad ſingulas curationes, quæ ſingulari medicamine, tum ſimplici tum compoſito fiunt, redibo. Id vero quod memoratum fuerit de Medica materia ſimplicium, morbis accomodatorum in libro de ſimplicibus medicaminibus in tabellis, quas coloribus deſcribere ſtatuo: quemadmodũ tu lector, vbi eo deuentum fuerit videbis, illud ĩq̃ non repetam, niſi fortaſſe minimum quiddam, De compoſitis vero, in noſtro commentario, cõ

poſitionum, quod Acrabadin arabes vocant, mentionem facere commodius erit, quem quidem librum vltimo ædere ſtatui, vbi illorum vſus ac modum, quo confici debeant, enarrabimus. Cunq; hunc etiam compleuero librum, ad eum, qui de rebus quoq; particularibus tractat. iterum me recipiam, cui peculiare erit, de ægritudinibus, quæ nulli deſignato membro, ſunt propriæ tractare. In eundem quoq; locum decorandi rationem reponam: in quo etiam libro eadem vtar, methodo, qua vſus ſum in particulari libro, qui proxime, hunc antecedit, poſtq̃ vero, & hũc expleuero librum, data occaſione, librum compoſitionis medicamentorum, Acrabadim nominatum, tandem emulgabo. Ceterum hoc commentarium nihil conferet illi, qui huius artis profeſſor haberi volet, ad eamq; ſe applicuerit: niſi potiſſimam eius partem ſciuerit eandẽq; memoria retinuerit: nihil enim eſt in eo tam exiguum quin id medico ſit neceſſariũ; & ſi quid in eo ſupereſſe videatur, id profecto adeo mimini erit momenti, vt in nullam conſiderationem venire poſſit: ſi autem deus glorioſus longeuã mihi vitam dederit, ac proſperam fortunam, Aliam inde inſtitutionem parabo: Nunc vero hunc ædam commentarium, quem in quinq; diuidam libros hac. ſ. ſerie deo optimo fauente.

CAPVT PRIMVM DOCTRINAE primæ Fen primæ, libri primi, De diffinitione Mædicinæ.

d

Ico Mædicinam, eſſe ſcientiam qua diſpoſitiones humani corporis noſcuntur: quatenus homo ſanus eſt, & a ſanitate receſdit, ad hoc vt illam preſentem tueatur & eandem cum receſſerit reſtituere conetur. poſſet autem quiſpiam obiicere mædicinam diuidi in theoricam & practicam nos tamen totam ipſam theoricam fecimus dicendo eam ſcientiam eſſe. Nos vero ſic dicenti ſtatim reſpondebimus, ac dicemus quod quemadmodum quidem in artibus dicitur eſſe, aliud qppiam theoricum, aliud vero practicum, itidē in philoſophia eſſe aliud theoricum, aliud practicum, ſic in Mædicina quoq; dicatur, eſſe quiddā eius theoricum, quiddam vero practicum, quid autem ſibi velinteæ dictiones ſiue theoricum ſiue practicum, in qualibet tali diuiſione, non eſt preſentis loci, niſi quantum ad medicinam attinet, declarare, ſed ſatis interim eſto non eas eādem ſignificare rem, niſi in ipſa mædicina dumtaxat: Cum ergo mædicina diuiditur in theoricam & practicam nemo exiſtimare debet vnam

duarum mædicinæ partium eſſe doctricem ſciẽ
tiæ, alteram vero operariam, quod complures,
hunc locum inueſtigantes ſunt opinati: Sed ſci
re debes vtramq; hactenus nobis, idem denota-
re, neutranq; mædicinæ partem eſſe aliud q̃ ſciẽ
tiam, verum priorem illarum eſſe ſcientiam fun
damentorum. Alteram vero eſſe, quæ docet mo
dum operandi: Sed illam proprium nomen ſciẽ
tiæ ſeu theoricæ, hanc vero propriũ practicæ no
men ſibi vendicauiſſe, per partem itaq; theoricã
intelligimus, id cuius notitia, cognitionem, vel
rationem tantum prebet, neq; vllum omnino
operandi modum reſpicit, vt cum medici dicũt
genera febrium, eſſe tria, aut temperaturas eſſe
nouem, per practicam vero non operari in actu
neq; corporis miniſterio vti: Sed eam intelligi-
mus partem medicæ ſcientiæ, cuius notitia con
ſilium preſtat, quod quidem nihil eſt aliud q̃ de
clarare modum operandi, vt cum dicitur in me
dicina calidis abſceſſibus in initio te debere id
quod repellit & refrigerat & particulas membri
condenſat apponere: Deinceps repellentia mol
lientibus admiſcere tũ tempore quo ægritudo
conſiſtit, ſolis mollientibus contentũ eſſe oporte
re deniq; trãſacto ægritudinis vigore vſq; ad in
clinationẽ, mollientia, q̃ diſſoluant, ſatis eſſe ex
ceptis ſaltem abſceſſibus ortis a materiis, quas

principalia membra expellant: ſic igitur hæc do
ctrina, conſilium ſuppeditabit, quod quidem
modum operandi tibi monſtrabit: Quare vbi
has ambas noueris partes, vtramq; ſcientiam &
contemplatiuam & operatiuam ſimul adeptus
eris etiam ſi nihil penitus operatus fueris. Ne-
mo præterea poteſt inſuper arguere, dicens affe
ctiones humani corporis eſſe tres ſanitatem vide
licet, Egritudinem, & affectionem, quæ nec ſani
tas nec ægritudo eſt. At me duabus dumtaxat
partibus contentum fuiſſe: nam qui ita dixe-
rit, ſi animaduerterit fortaſſe non alterutrum
horum colliget ex verbis meis neceſſario ſiue il-
lam ſcilicet affectionem tertiam poſuiſſe nos, ſi-
ue omiſiſſe: Tamen ſi huiusmodi affectio neceſſa
ria foret, profecto cum dicimus recedere a ſani-
tate poſſunt eo verbo intelligi & ægritudo, & ſi-
mul affectio tertia, cui iſti nec ſanitatis definitio-
nem: quæ diffinit ſanitatem eſſe habitum aut di
ſpoſitionem: ex qua operationes ex ſuo ſubiecto
incolumes proueniunt, neq; huius definitionis
oppoſitum competere aſſerunt: Niſi ſanitatem
pro arbitrio ſuo forte definierint, & aliquas ſup
poſitiones non neceſſarias in ea ſppoſuerint:
Ceterum de huiuſcemodi negocio cum medicis
diſputare non decet, nec in ſimilibus contra eos
altercari conuenit: neq; talis diſputatio eis ipſis

vel illi, qui contra eos pugnauerit, quicq̃ utilitatis in medica facultate afferre poterit, huius .n. negocii veritatem dignoſcere, ad principia alterius ſcientiæ ſpectat.

Caput Secundum primæ doctrinæ de ſubiectis mædicinæ.

C Vm iam facultas medica, humanũ corpus ea ratione qua ſanum eſt, & a ſanitate recedit conſideret: non autem vllius rei ſcientia paretur, aut abſoluatur, niſi per ſuas cauſas ſi modo cauſas habeat, opere preciũ eſt in Mædicina, cauſas ſanitatis & ægritudnis cognoſcere. Sed cũ ſanitas & ægritudo earundẽq; cauſæ quandoq; appareant, quandoq; occultentur, ac lateant, ita vt ſenſu non deprehendantur niſi ſumpto inditio ab accidentibus: Id circo in medica facultate Accidentia quoq;, quæ ſanitatem vel ægritudinem conſequuntur, dignoſci par eſt: At in veris ſcientiis iam monſtratum eſt. ꝙ cuiuſq; rei notitia habeatur per notitiam cauſarum & principiorum ſuorum, ſi ſaltem cauſas & principia habuerit: Nondum ea tamen notitia abſoluta eſt, niſi accedat accidentium ipſius & rerum eſſentialium, vel propriarum eam inſequentium cognitio. Ge

nera autem cauſarum ſunt quattuor, videlicet, materiales, effectrices, formales, & finales: Cauſæ materiales in medica facultate ſunt quidem ipſa ſubiecta per quæ, ſanitas & ægritudo conſiderat ur,, Subiectorum autem propinquius eſt mēbrum aut ſpiritus, remotiuſuero ſunt humores, remotiſſimū ſunt elementa ipſa, porro hæc duo poſteriora, ſunt ſubiecta & conſtitutionis & etiam alterationis, ex horum namq; compoſitione & alteratione reſultat, vnum quiddam, iſta ſingula complectens, quod quidem, alias temperatura, alias formatio eſt Temperatura quidem ratione alterationis, formatio vero, propter conſtitutionem.

Cauſæ autem effectrices ſunt, que diſpoſitiones humani corporis tranſmutant & cuſtodiunt, vt Aer & quicquid ei annectitur: & cibi: & aquæ: & potus: & quicquid cum eis comprehenditur: vacuatioq; & retentio. Regiones & habitationes, & quod cum eis comprehenditur. Motus & quies tam Animi, quā corporis, huc etiam pertinent, ſomnus & vigilia. Tranſmutatioq; ætatum earūdemq; varietas, & ſexus atq; artes & conſuetudines. Deniq; res omnes: quæ humano corpori aliunde incidunt, ſiue illud tangant, ſiue non tangant, ſiue ipſi naturæ diuerſæ fuerint ſiue nō aduerſentur.

Formales vero cauſæ ſunt ipſæ temperaturæ & facultates, quæ poſt illas oriuntur atq; conſtitu-tiones: finales poſtremo cauſæ ſunt ipſæ functio nes, quarum ex notitia vires omnino & faculta-tes cognoſcuntur. Dignoſcunturq; ſpiritus qui ipſarum virium ſunt ſubiecta vt monſtrabitur Hæc ergo inq̃ ſunt ſubiecta Artis medicæ. qua tenus corpus humanum: quo pacto ſit ſanũ vel egrotet, ipſa contemplatur.

Verum prout contemplatio ea, ſanitatem tuen-di ſcilicet & ægritudinem remouendi, in actum venit, opus adhuc eſt, ad iſtos duos ſcopos, & ad inſtrumenta requiſita, ad illos, quibuſdam etiã aliis præterea cauſis: ſunt autem videlicet hæ pri mũ Ratio victus in cibo & potu itemq; Aeris ælectio & Mẽſura motus & quietis. Deinde medica mina, poſtremo chirurgia: Hæc namq; omnia iuxta medicorum quidem ſententiam, ad illa at tinent genera videlicet ſanorũ, ægrorum, & me-diorum, de quibus poſtea mentionem faciemus commemoraturi ſimul quemadmodum iſti po-nant medium, inter duo contraria re uera medi um, nequaquam admittentia: Ex omnibus iſtis igitur ſic iam per nos expoſitis & diuiſis manife-ſtũ eſt. Medicinam tractare de Elementis & Tẽ peraturis, Humoribus, & Membris tam ſimpli-cibus q̃ compoſitis: ac de ſpiritibus eorumq; vi

ribus tum naturalibus tum uitalibus:tum animalibus:atq; de operationibus : tum de corporis affectibus, ſanitate videlicet & ægritudine & horum medio : Deq; cauſis porro illorum attinẽtibus ad cibum : potum: Aerẽ, Aquas, Regiones Motum aut quietem corporis ac animi, ſomnum, vigiliam. Etatum quoq; & ſexus tranſmutationem variationemq;. Deniq; de rebus extraneis, quæ corpori aliunde adueniunt. Poſtremo de regimine in cibo & potu : item de mædicaminibus, atq; de chirurgia : Hæcq; omnia propter ſanitatem tuendam ægritudinemq; ſanadam. Cæterum de his nonnulla debet medicus quatenus medicus quidẽ eſt apprehẽdere & ſimpliciter, ſcire quid ſint tantũ: quod vero omnino illa ſint id quidem tanq̃ ſuppoſitum credere philoſopho naturali debet. Quædam vero oportet ipſum in ſua arte demoſtrare. Quæ autem ex his principia ſunt, ea tanq̃ alibi probata recipere cogitur quoniam principia ſingularium ſcientiarum ſunt ab aliis recepta in aliiſq; ſcientiis quæ antecedunt eas, iam demõſtrata ſunt, & ita fit donec omnium ſcientiarum principia ad primam philoſophiã (quæ metaphiſica vocatur) deueniant: ſi quis igitur medicorum ab initio probare tentauerit exiſtere elementa ac temperaturam, & quicquid his connexum eſt, quod in philoſo

phia naturali tractatur errabit profecto, eo quod in medica arte, id quod non eſt artis medicæ ponet, tum etiam errabit quia ſe aliquid declaraſſe putabit cum tamen ipſe illud nequaq̃ declauerit, ea vero quæ medicus, quid ſint precognoſcere & quæ licet non probetur quod ſint tamen recipere ac credere debet illa, hæc ſunt videlicet Elementa an ſint & quæ, & quot ſint: Temperature etiam an ſint, quid & quot ſint: Humores quoq; ſi ſint & quot ſint & qualiter ſint virtutes etiam vtrum ſint & quot ſint, & ſpiritus an ſint & quot ſint & quo pacto ſint: & ꝙ quælibet mutatio cuiuſq; affeſtus vel diſpoſitionis affectus eiuſdemꝙ perduratio, habeat cauſam: & quot ſint quoq; cauſæ: cæterũ membra eorumq; vſus, per ſenſum & diſſectionẽ (anatomiã vocant) pernoſcere debet, id vero quod proprie meditari debet medicus ac demonſtrare ſunt ipſi morbi eorumq; particulares cauſæ atq; indicia: deniq; quo pacto ægritudo auferatur & ſanitas cuſtodiatur: nam intereſt medici, quæ ignota ſunt ex iis ea diuidendo dinumerando ac perficiendo demoſtrare, cum igitur Galenus primum horum ſcilicet de elementis demonſtrare tentarit id quidem qua tenus eſt medicus tentaſſe non debebat: ſed ea ratione qua philoſophum ſe haberi volebat, De

ſcientia autem naturali debebat loqui veluti le-
gis adminiſtrator(quem alphachim vocamus)
de legibus ſuis loquitur. nam is cũ probare mo-
liatur veritatem huius legis videlicet. obtempe-
randum eſſe plurium, conſentientium ſenten-
tiis, non quidem id facere poteſt vt Alpha-
chim ſed tanq̃ legis doctor, qui legum ratio-
nem & cauſam interpretatur qui Muthchel-
lam arabice(latine loquens appellatur) verum
medicus vt medicus & legis adminiſtrator vt le-
gis adminiſtrator haud quaq̃ poſſunt de eiuſmo-
di re demoſtrationem afferre Alioquin enim in
raciocinationem circularem inciderent.

Doctrina Secunda de elementis & eſt caput vnicum.

Lementa ſunt corpora ſimplicia & ſunt
e primæ partes humani corporis & cu-
iuſq; alterius, quæ in corpora diuerſas
formas habentia diuidi nequeunt: ex quorum
contemperatura, varie ſpecies genitorum re-
ſultant. Illa vero medicus a philoſopho natura-
li recipit eſſe quattuor, & non plura: quorum
duo leuia duo vero grauia exiſtunt, leuia ſunt
ignis & aer: grauia vero, terra & aqua:. Terra au-
tem eſt corpus ſimplex cuius naturalis ſedes eſt

medium vniuerſi, in qua naturaliter quieſcit, & ad quam naturaliter mouetur, quoties ab ea dē ſeiuncta fuerit. atq; hoc fit ob eius grauitatē naturalē abſolutā. Eſt porro ſuapte natura frigida & ſicca ſuapte inq̄ natura, ideſt cū ꝓpriā ſuā eſſentiā retinuerit, & per nullā cauſam extraneā alterata fuerit, tunc .n. ſenſu frigiditas & ſiccitas ex ipſa deprehenditur: In rebus autem genitis, ideo reperitur, vt partes inter ſe, mutuo ſe comprehendant firmentq; & figuras formationeſq; ſuas cuſtodiant.

Aqua vero eſt corpus ſimplex: cuius naturalis ſedes eſt, vt terram ambiat & ab aere ambiatur, ſi in ſuo naturali poſitu, manſerit atq; hoc quidē eſt propter eius grauitatem reſpectiuam. porro hæc frigida eſt & humida (hoc eſt) ſi in ſuo ſtatu relinquatur nec vlla cauſa extranea impediatur erit eius natura talis, ut ad ſenſum appareat ex ea frigiditas & humiditas, quod quidem nihil aliud eſt q̄ illā per ſe ita diſpoſitam eſſe, vt a quauis exigua cauſa, facile diſgregabilis, & dilatabilis exiſtat, atq; facile quamlibet figuram: vel recipiat vel amittat.

In rebus autem genitis, ideó adhibita eſt aqua, vt partes rerum formandarum, concinne apte & æquabiliter figuret, nam humidum q̄q̄ facile quidem amittit figuras formationum, ita facile

tamen

tamen eas recipit quemadmodum e diuerſo, difficulter eas recipiens, difficulter etiam dimittit vbi ergo iam ſiccum, humido commiſcetur, tractabilitatem, qua tendi coaptariq́ poſſit, ab eo acquirit. Humidum contra ex ſicco admixto firmitatē rei figuratæ, ac cōplanatæ ſtabile & adipiſcitur: Itē p humidū quoq́ friabilitas diſſipatio ſicci phibetur, & e diuerſo, p ſiccū fluor hūidi ſiſtitur Aer autem eſt corpus ſimplex cuius naturalis ſedes, eſt ſupra aquam, & ſub igne, idq́ propter leuitatem ſuam reſpectiuam, eiuſq́ natura calida eſt & humida, cum conditione quam in aliis diximus: præterea in rebus generatis ideo recipitur, vt illæ rariores tenuioreſq́ atq́ leuiores, & magis ad motum idoneæ, reddantur: Ignis poſtremo, eſt corpus ſimplex, cuius naturalis ſedes eſt ſupra corpora elementorum omnium, locus autem eius naturalis eſt ſuperficies caua, ipſius orbis ex cœlis vltimi, & hoc ob ſuam abſolutam leuitatem, eius vero natura, calida eſt & ſicca. Reperitur autem in rebus genitis, vt eas maturet, & tenuiores ac bene temperabiles faciat ſuaq́ penetratione Aeream ſubſtantiam, ad illas tranſuehat: tum etiam frigiditatem duorū elementorum grauium & frigidorum frangat & retundat, vt ex elementari ſtatu, ad contempera-

bilem reducuntur, Enimuero illa duo grauia ad generationem membrorum eorumq; quietem, reliqua vero duo leuia ad ſpirituum generatio‑nem eorumq; atq; membrorū mobilitatem ma‑gis opitulantur, verumtamen primus motor eſt ipſa anima, & hæc ſufficiant de elementis.

Caput Primum Tertiæ Doctrinæ de Temperaturis.

Temperatura eſt qualitas, quæ ex mutua inter ſeſe qualitatum contrariarum (quæ in diuerſis, quantuncūq; minimis elementorum particulis: inſunt, actione & paſſio‑ne, prouenit: vt per eaſ facillime: quodq; elemen‑tum, alterius plurimum, particeps fieri poſſit,) ipſis igitur, per vires ſuas in ſe inuicem ita agen‑tibus oritur ex omnibus communis quædā qua‑litas, quæ eſt temperatura.

Cum aūt primæ vires, quæ his elementis inſunt Quattuor ſint, nempe calidum: frig. humidum ſiccum. Temperaturas igitur corporum gene‑rabiliū & corruptibilium, ex illis conſtare nemo ambigit. Id aūt, prout rationalis, ſeu intellectua‑lis) diuiſio expoſcit, per conſideratione͂ & ſpecu‑latione͂ abſolutā (ſeu ſimplice͂) quæ ad nullā de‑terminatam rem referatur, vel contrahatur, bi‑fariā quidem eſſe poteſt, primo qdē modo, vt te͂‑

peratura ſit mediocris & æqua, propterea quod portiones qualitatũ contrariarũ, q̃ in ipſo tépe⸗rato, & mixto exiſtũt, ſint æquales, interſeq; reſi⸗ſtẽtes(ſeu cõtra ageents): Hoc ergo tẽperamẽtũ erit qualitas vere mediocris inter illas: ſecundo vero modo, cũ ipſa tẽperatura nõ ẽ abſolute me dia inter cõtrarias qualitates: Immo ad aliquod extremorũ magis declinabit, ſiue illud ſit vnum extremum duorũ contrariorũ quod eſt inter cali dũ & frigidũ, & humidũ & ſiccũ, vel inter vtrũq; verũ, quod in arte medica cõſyderatur tã æqua⸗le q̃ inæquale, nõ ẽ hoc neq; illud, ĩmo debet me⸗dicus a phiſico ſuppoſitũ, hoc recipe, videlicet, quod huiuſcemodi æquale: nõ poteſt vllo pacto repiri, & p̃ſertim q̄ ſit humana tẽpatura, vel hu manũ mẽbrũ: ſcireq; debet q̄ mediocre de quo medici cõſyderãt: nõ a mediocritate & æquitate q̃ eſt æquũ, põdus, ſeu mẽſura, denominationem ſũpſit, ſed ab æquitate diſtributiua, ſeu diſpẽſati ua: denominatur: quodqdẽ eſt, cũ p ipſum, influ xa eſt, ipſi mixto, quod ẽ corpus integrũ, ſiue mẽ brũ, ea portio elementornm tũ in quantitate, tũ in qualitate eorũ. q̃ illi debetur p hũana tẽpatura q̃ ſecũdũ diſtributionẽ & pportionẽ, æqualior ẽ. Verum contingit, eam diſtributionẽ: q̃ homini influxa fuerit, eſſe propinquam multũ illi veræ

mediocritati primæ:Hæc vero mediocritas,quæ pro hominum corporibus conſyderatur: quæ quidem in reſpectu ad alia quæ non habent hanc æquitatem, neq; accedunt ad humanam æquitatem, in primo modo expoſitam, octo modis pot eſt conſyderari:primo prout eſt in ipſa ſpecie, habito delectu ad id quod eſt diuerſum extra ipſam: Secundo vt eſt in ſpecie habita collatione ad id quod eſt diuerſum ab eo quod eſt in ipſo & in ipſa ſpecie: Tertio vt eſt in gente aliqua ipſius ſpeciei in relatione ad id quod eſt diuerſum ab eo quod eſt extra ipſam & in ſua ſpecie: Quarto vt eſt in gente ſpeciei in reſpectu ad id quod eſt diuerſum ab eo quod eſt in eadem gente & ſpecie: Quinto prout eſt in indiuiduo gentis ſpeciei in reſpectu ad id quod eſt diuerſum ab eo, quod eſt extra ipſum in gente ſua & ſpecie ſua: Sexto prout ē in indiuiduo ī cōparatione ad ſuas res in ſe ipſo: Septimo vt eſt in aliquo membro comparato ad id quod eſt diuerſum ab eo quod eſt extra ipſum et eſt in ſuo corpore. Octauo vt ē ī membro collato ad ſuas res ī ſeipſo. Primus ergo modus eſt æqualitatis quam habet homo, in relatione ad cetera generata, & hæc æqualitas magnam obtinet latitudinem, ita vt diffinitione comprehendi nequæat, verum nō

eſt penitus caſu, & vt cũq; contigerit: Imò habet duo extrema .ſ. magni exceſſus & deffectus q̃ ſi tranſgrederetur, nõ eſſet ãpliushũana tẽpatura. Secũdus eſt æqualitatis, quæ eſt media inter duo extrema illius ampliſſimæ tẽperaturæ, & hæc reperitur in eo indiuiduo quod habet exactiſſimã æqualitatem, alicuius gentis moderatiſſimæ: & in ætate vltimi incrementi: & licet hæc non ſit illa vera æquitas, quæ in initio capituli dicta eſt, quæ reperiri non poteſt, adhuc tamen, eſt difficilis inuentu. Neq; homo is, accedit ad illam veram mediocritatem vt cunq; contigerit: ſed quum eius partes calidæ vt cor, & frigidæ vt cerebrum. Humidæ vt iecur. ſiccæ vt oſſa: reſpondeant inter ſe. Et quum menſuræ earum inter ſe ſe correſpondeant ac altera alteram ex oppoſito æquet, tunc accedent ad illam veram æquitatem: At in ſe ipſo, mirum erit, quod poſſit reperiri aliquod membrum, præter cutim, æquũ eſſe, vt poſt hoc monſtrabimus. Verum habito delectu ad ſpiritus & membra principalia: non poteſt accedere ad illud moderatum verũ, imõ declinabit ab illo per calidum & humidum Quoniam initium vitæ eſt cor & ſpiritus qu æ quidẽ ſunt exceſſiue calida vita autem calido. Incremẽtum vero humido conſiſtit: Calidum autem hu-

mido ſuſtentatur eoq; pabulatur: Membra vero principalia tria ſunt vt probabitur. Quorum vnum eſt frigidum .ſ. cœrebrum: eius tamen frigeditas, non eſt tanta, vt poſſit cordis ac hepatis calorem æquare. Inter hæc autem vnum eſt ſiccum, uel ſiccitati accedens, & ē ipſum cor, ſed eius ſiccitas non eſt tanta, vt humiditatem cærebri & iocinoris moderare ualeat immo Neq; cærebrum, etiam eſt ita frigidum, neq; cor ita ſiccum, verum cærebrum in comparatione ad reliqua duo frigidum eſt, & cor itidem in comparatione ad reliqua duo ſiccum exiſtit.

Tertius autem modus Anguſtior eſt primo ſcilicet ſpecifica illa mediocritate: verum vaſtam latitudinem obtinet & eſt illa temperatura quæ alicui gentium commoda eſt, in comparatione ad aliquod clima ſeu Regionem aliquam: & Aerē quempiam, Ethyopes enim propriam habent tēperaturam, qua ſani degunt & Germani aliam etiam ſibi congruam qua ſani exiſtunt: Horum enim vterq; eſt Moderatus, habito delectu ad ſuam partem ſed im moderatus reſpectu aliorum: Ethyops enim ſi ad germani temperamentum ſe transferre tentet ægrotabit quidem uel morietur: Quelibet ergo ſpecies hominum qui ſunt

in regionibus habitatis propriam habent tempe raturam ſibi condecentem ratione Aeris ſui cli-matis, habetq́; huiuſmodi temperies latitudinē quæ quidem obtinet duo extrema magni exceſ-ſus uel defectus.

Quuartus vero eſt illa æqualitas, quæ inter du-as extremitates latitudinis temperaturæ climatis exiſtit & eſt cæteris aliis temperaturis illius Re-gionis Equalior:

Quintus eſt, & primo & tertio Anguſtior, & eſt ea temperatura: quæ vni ſingulari indiuiduo de terminato conuenire debet ita vt & viuus & ſa-nus ſit, & latitudinem habet, quam ambæ extre mitates magni exceſſus & defectus terminant. Nec te lateat, quodlibet indiuiduum habere tem peraturam peculiarem ſibi propriam cum qua nullum aliud poteſt communicare.

Sextus modus ē æqualitatis q̃ inter hos duos ter-minos ēt mediat & eſt ea tēperatura quā ſi quis habuerit meliori modo ſe habebit quo habere ſe poteſt.

Septimus vero eſt illa temperatura quæ generi cuiuslibet membri debetur, qua differat a reli-quo, nam oſſis moderatio eſt, vt ſiccitas ſuperet in eo, cærebri vero humiditas, cordis autē calor Neruorum vero frigiditas.

Octauus modus eſt temperatura membri ſingu laris, quam ſi adipiſcatur optime ſe habebit ſi igitur omnes ſpecies conſiderentur tunc homo maxime accedet ad verũ temperamentũ æquale: & ſi omnes diuiſiones (ſeu Regiones) tunc certi erimus: ꝙ ſi eſt habitatio in loco de directo poſito ſub æquinoctiali linea nihilq́ʒ contrarium eam impediat, ex cauſis terrenis, vt ſunt Montes & maria, tunc qui ibi habitant proculdubio maxime accedent, ad veram temperiem æqualem. Quod autem ſit falſa ſententia eorum, qui aſſerunt, ibi eſſe inequalitatem & intemperiem propter acceſſum ſolis iam monſtratũ eſt. Quoniam rectitudo ſolis ibi minus lædit, minuſq́ʒ Aerem alterat, q̃ propinquitas eius apud nos, uel alibi, ubi magis recedat q̃ nobis, q̃uis nõ ſit e regione oppoſitus. Ad hæc omnes illorum diſpoſitiones ſunt optimæ ſimileſq́ʒ inter ſe, neq́ʒ Aer eorum ſenſibiliter alteratur, ſed ſemper eorum temperamentum eſt vni forme, nos antem iam edidimus comentariumad huius ſententiæ verificationem.

Poſt hos moderatiores ſunt, quo ad regiones illi qui in quarto habitant climate, quoniam præ aſſiduitate rectitudinis ſolis ſuper eorũ capita, per aliquod tempus, poſtq̃ receſſerit ab eis, nõ

aduruntur ſicut maior pars eorũqui in ſecundo & tertio climate habitant: Neq; preſſidua remotione ſolis e regione capitum eorum congelaſcunt, ſicut qui in vltimo extremo quinti climatis habitant vel alicuius alterius remotioris diſtantiæ.

Quod autem ad membra attinet. Membra principalia nõ accedere multum ad illam verã æquitatem, perſpicuum quidem eſt. Verum non te lateat carnem inter cætera membra magis accedere ad illam æquitatem, ſed ea longe magis cutis ad eam accedit, videtur enim nihil ipſam ferme affici, ex aqua modice temperata, ex æqua ſcilicet portione aquæ congelatæ & feruentis ſimul: Immo calor uenarum & ſanguinis fere frigiditati neruorum ad æquitatem reſpondent. Neq; etiam ab aliquo corpore exacte permixto, ex ſicciſſimo (ſeu aridiſſimo) ac humentiſſimo corporum, ſi æqualiter in eo exiſtant: quicq̃ afficietur Neminẽ autem latet, nullam poſſe reperiri cauſam, ob quam cutis, ex huiuſmodi mixto, non afficiatur, niſi quia id non ſentit: neq; eſt illi ſimile, niſi quia non afficitur ab eo: nam ſi non eſſet ei ſimile, ab eo quidem afficeretur: Nã res quæ, ex ſimili materia, contrariiſq; naturis conſtant, mutuo quidem inter ſeſe comparium

tur. At res non compatitur a re communicante cum ea in qualitate ſi ea qualitas qua communicat fuerit illi ſimilis: Nulla præterea cutis, eſt moderatior: cute manus, & hac equalior eſt cutis volæ, & hac temperatior, quæ in medio volæ, & hac adhuc moderatior, quæ ſuper digitos, & hac iterum temperatior, quæ ſuper digitum indicē, & hac mediocrior, quæ in eius extremitate exiſtit, & ideo eſt perſpicacioris ſenſus: ea enim, & reliquorum digitorum extremitas, ſunt ferme, natura iudices portionis tangibilium naturaliū inclinatio enim iudicis ad vtrunq; extremum: ſimul debet eſſe æqualis, vt egreſſum extremi a medio & recto percipere poſſit.

Ad hæc te ſcire velim, ꝙ cum dicimus aliquod medicamen eſſe moderatum non intelligimus illud vere mediocre eſſe hoc enim impoſſibile eſt, neq; quod ſit æqualis temperaturæ humanæ æquitati. tunc enim eſſet eiuſdem ſubſtantiæ cum homine, ſed ꝙ cum in corpore humano fuerit, & a calore naturali patiatur: & aliqua qualitate qualificetur, & illa qualitas non excedat hominis qualitatem, in altero duorum extremorum ægreſſionis ab æquali neq; aliquam efficiat in ipſo impreſſionem, a medio decliuem, eſt veluti æquale, comparatum ad ope

rationem, quam in corpore humano agit. Iden tidem cum dicimus illud eſſe calidum uel frigi‑ dum medicamen nõ intelligimus ipſum eſſe in ſe ipſo extreme frigidum vel calidum, vel cali‑ dius vel frigidius in ſe, corpore humano, tunc enim, ipſum æquale, eſſet id quod eius tempera mentum, humano æquatur temperamento, ſed quod oritur ex eo in corpore humano, plus calo ris vel frigoris q̃ habeat corpus humanum, hinc fit, ꝙ aliquod medicamen poſſit eſſe frigidum, collatum ad corpus hominis, calidum tamen in comparatione ad corpus ſcorpionis, & calidum in relatione ad corpus humanum, frigidum ve‑ ro relatum ad corpus ſerpentis. Immo idem mè dicamen erit calidius in corpore Socratis, q̃ Pla tonis, idcirco iubent medici cum aliquod tem‑ peramentum permutare ſtudent, ne in eodem medicamento perſiſtant ſi non contulerit. Ex‑ pleto igitur ſermone, de temperatura æquali, reuertamur nunc ad inæqualem, & dicamus, ꝙ inæquales temperaturæ, ſeu immoderatæ, ſiue ad ſpeciem ſiue ad partem ſpeciei, ſiue ad indi‑ uiduum, ſiue ad membrum referantur, erunt profecto octo, quæ ſcilicet omnes in hoc com‑ municant ſcilicet ꝙ ſunt oppoſitæ æquali, quæ, hac ratione oriuntur: Nempe, vel eſt ſim‑

plex id quod a mediocritate ægreditur tempera-mentum: & tunc egreſſus eius a mediocri erit per unun contrarium, vel erit compoſitum, & tunc per duo contraria ſimul excedit. Quod ſi ſimplex illud fuerit, vel erit per contrarium acti uum:& id bifariam nempe, vel erit calidum pluſ iuſto, ſed non humidius neq; ſiccius iuſto, vel erit frigidius iuſto, non tamen humidius neq; ſic cius, vel erit per contrarium paſſiuum, & id bifa riam, videlicet: vel ſiccius iuſto, ſed non calidi-us neq; frigidius, vel erit humidius iuſto, non ta men calidius neq; frigidius: Quatuor tamen hæc temperamenta, nec permanent, neq; diu per-durant. Quod enim calidius eſt iuſto: reddit cor pus ſiccius iuſto, itidem & frigidius iuſto, red-dit corpus humidius iuſto, humiditate ſcilicet, aduentitia: Quod vero ſiccius eſt iuſto, celerri-me reddit illud frigidius iuſto. Humidius quoq; iuſto ſi excedat, velocius infrigidabit q̃ ſiccius: ſed ſi non excedat, tunc diutius illud ſeruabit, ve rum reddet demum ipſum frigidius iuſto: Hinc te ſcire licet, æquitatem ipſam, ſeu ſanitatem, maiorem habere affinitatem, cum calore, q̃ cum frigore: Hæc igitur ſunt quatuor ſimplicia in-temperamenta. Compoſita uero, quæ ad vtrūq; contrariorum ſimul tranſgrediuntur, ſunt, cum

tẽperatura fuerit calidior & humidior iuſto, uel calidior & ſiccior. Aut frigidior & humidior iuſto, vel frigidior & ſiccior: At calidior ſimul & frigidior, vel humidior & ſiccior, haud quaq̃ eſſe poteſt: porro quælibet harum temperaturarum octo, vel erit ſine materia, nempe: vt cum ea temperatura parit in eo corpore: qualitatem tantum, non ꝙ corpus afficiatur ab ea, aliqua qualitate propter aduẽtum alicuius humoris ad ipſum, quo corpus ad id tranſmutetur, veluti eſt caliditas igne calefacti, & frigiditas refrigerati; atq; niue congelati, vel erit cum materia videlicet cũ corpos aliqua qualitate illius tẽpaturæ afficiatur ob aliquẽ humorem in ipſum penetrantẽ in quo humore: illa qualitas exceſſerit veluti cũ corpus humanum ex vitrea pituita in frigidatur vel flaua, ſeu viridi, bili calefit. Tu autem inuenies in tertio & in quarto libro adhuc exempla pro ſingula temperatura harum ſexdecim. Nec te fugiat preterea temperamentum cum materia bifariam fieri: nempe vel membrum eſt in ea materia immerſum& infuſum ſeu madidum, vel materia illa erit intra eius meatus & intimas partes recondita& retenta: Ad hæc nonunq̃ huiuſmodi retentio & ingreſſus materiæ, apoſtema intra ipſum pariet, quandoq; vero non: Hæc igi

tur de temperatura ſatis:medicus tamē id quod non eſt de ſe notum debet a phiſico, veluti ſup poſitum quoddam recipere.

Caput ſecundum De membrorum Temperamentis.

dEus optimus Maximus indidit cuiq; animanti, cuilibetq; membro, id temperamenti, quod maxime illi conneniat, maximeq; ſuis actionibus, ac diſpoſitionibus, commodum ſit prout ferre poteſt. hoc autem philoſopho, non medico probatum eſt. Homini autē intercætera huius inferioris mundi. Temperamentum, quo ad fieri potuit moderatius tradidit cum conuenienti correſpondentia ad ſuas vires quib? agit & patitur, & ſingulæ particulæ, quod ſibi de temperamento debetur, dedit: ita vt quædam membra calidiora effecit quædam vero frigidiora. Nonnulla aridiora alia vero humētiora Quod igitur in corpore calidius exiſtit ſpiritus quidem eſt, atq; cor, quod eſt minera illius poſtea ſanguis, nam licet ſanguis generetur in hepate, tamen quia cordi adheret, ideo acquirit de calore aliquid, quod non eſt in hæpate. Mox iecur, quod velut ſanguis coagulatus exiſtit: De

inde caro, quæ quidem minus calida eſt, q̃ hæ-par, propter id, quod de fibris neruorum qui fri-gidi ſunt ei admixtum eſt. Deinde Muſculi, qui minus q̃ caro ſimplex calidi ſunt, propter id quod eis de neruis & copulis, admixtum eſt, mox lië propter ſanguinis turbulentiam quam obti-net: inſuper Renes quoniam exiguus ẽ in eis ſan-guis, poſt hos arterarium membranæ, non pro pter earum ſubſtantiam nerueã, ſed ob id quod de calore ſanguinis & ſpiritus, qui in ipſis conti netur recipiunt. Deinceps venarum membra-uæ, ob id ſanguinis tantum, quod recipiunt. De-mum cutis volæ manus moderate.

Frigidius vero quod in corpore exiſtit, eſt pitui-ta poſt hanc pili, poſt quos oſſa poſt hæc, cartil-lagines, deinde ligamina. mox chordæ, poſtea membranæ, deinceps nerui: poſt quos, ſpinalis, ſeu dorſi, medulla: poſtea cærebrum: deinde ſæ uum: mox pinguendo: poſtremo cutis.

Humidius autem eſt pituita: poſtea ſanguis: poſt hunc pinguedo: deinde ſeuum. mox cærebrum: deinceps medulla ſpinalis: deinde caro mãma-rum & teſtium: deinde pulmo: poſtea hæpar. poſt quod liẽ mox renes: deinde muſculi demũ cutis. Is inq̃ eſt ordo ſub quo ea galenus collocauit atq; ſeries: ſcire præterea debes, pulmonem ex ſui

ſubſtantia, & natura, non eſſe maxime humidũ Quoniam quodlibet membrum ſua naturali tẽperatura ſimilatur rei, quæ ipſum alit, ſed ſua accidentiali temperatura, ſimilatur rei, quæ in ipſo relicta fuerit. Cum igitur Pulmo nutriatur ex calidiori portione ſanguinis, & maior portio eius admiſcetur choleræ, ut ipſemet Galenus id nos docuit, verum in eo exceſſiua humiditas, quæ a corporis vapore, aſcendit, atq; a fluxionibus deſcendit, aggregatur. Id circo iecur humidius eſt valde ipſo pulmone, humiditate ſcilicet naturali: Pulmo vero madidior & ſi aſſidua madefactio, ſeu irroratio, humiditorem ipſum in ſe etiam reddat idemq; quodammodo de pituita, & ſanguine ſentiendum eſt, videlicet ꝙ humiditas pituitæ, vt plurimum eſt madefaciendo (ſeu irrorando) ſanguinis vero, penetrando in ipſam ſubſtantiam q̃uis naturalis pituita aquoſa, poſſit eſſe in ſe ipſa multo humidior: nã cum ſanguinis concoctio debite completa fuerit, tunc diſſoluitur ex eo, multa portio humiditatis, quæ aquoſæ pituitæ naturali inerat, quæ in ipſum conuerſa eſt: Nam vt infuturũ ad huc ſcies, naturale phlegma, eſt ſanguis incon coctus.

Siccius vero quod in corpore exiſtit, ſunt pili,

qui

qui quidem:exvapore fumoſo conſtant,ex quibus quicquid eis intrat de mixtione vaporis, diſſolutum quidem eſt quare ipſa fumoſitas exquiſita, congelata, ac condenſata eſt, poſtea eſt os, eſt enim durius quod inter membra habeatur. verum eſt pilis humentius, nam os ex ſanguine habet ortum, eſtq; ea ratione poſitum,ut humiditates naturales exiccare poſſit eiſq; præualeat, id circo, multa alit animalia pili vero nequaquam, vel ſi nutriant, id quidem raro fiet, vt nonnulli ſunt opinati noctuas eos concoquere & digerere. At ſi nos æquã pareq; portiõe oſſis & pilorũ vaſe deſtillatorio ea diſtillemus, profeſto ex oſſe, plus aquæ & olei fluet & minus feculentiæ, ſeu ſedimenti remanebit: os ergo pilis humidius exiſtit,poſt oſſa vero, cartillago ſiccior eſt, proxime ſequuntur copulæ, Deinceps chordæ:mox ſuccedunt membranæ,deinde Arteriæ: deinde venæ, poſtea nerui motus, poſtea cor,deinde nerui ſenſus: nam nerui motiui frigidiores q̃dem: ac ſicciores ſimul ipſo æquali temperamento exiſtunt: ſed ſenſitiui nerui frigidiores ſunt: ſed non multo ſicciores temperamento mediocri, immo forte ad illud accedunt,neq; multum quoq;,recedunt per frigidum ab ipſo

vltimo loco cutis eſt locata.

Caput Tertium De ætatum ſexu-
umq; temperamentis.

Ætates in ſumma ſunt quatuor. Prima
eſt ætas incrementi, quæ ætas recens nũ
cupatur, ſeu innouationis, & protendi-
tur fere vſq; ad trigeſimum annum, proxime
ſequitur ætas conſtituta, quæ iuuenilis ætas
nominatur, quæ vſq; ad trigeſimũ quintum
vel quadrageſimum pertingit annum, ad hãc
ſuccedit ætas declinationis, cum qua robur re
manet, & eſt ætas ſenectutis, quæ vſq; ſexage
ſimum fere annum ſe extẽdit, vltima eſt ætas
decrementi, cum manifeſta roboris imbecil-
litate, & dicitur ætas ſenii ſeu extremæ ſene-
ctæ, & finis ſeculi. Verum ætas recens diuidi-
tur in ætatem infantiæ, quæ eſt, cum membra
nari: nondum ſunt prompta, ad motus & am
bulationem. Secundo in ætatem ortus den-
tium, quæ eſt poſt ambulatiuam, & ante robo
ris firmitatem, in qua nondum maxillæ ſunt
dentibus repletæ. Poſt hanc eſt ætas concuſſio
nis, ſeu pueritiæ, quæ eſt poſt roboris firmita-
tem, & dentium ortum, ante pubertatem. De
inde eſt ætas Adoleſcentiũ & floreſcentiũ ſeu
puberum : donec barbeſcãt. Mox ẽ ætas iuuẽ-

tutis, donec incrementū ſiſtat. Aetas aūt infā-
tiæ eſt quidē æqualis temperaturæ in calido
ſed excedentis in humido, vſq; ad adoleſcen-
tiam. De calore præterea ætatis pueri & florē-
tis iuuenis diſceptatio: liſq; extat inter anti-
quos, quidam enim eorum, arbitrantur pue-
ri calorem eſſe validiorē, & ideo creſcit, eiuſq;
actiones naturales, tū ad appetentiam, tū ad
concoctionem eſſe perfectiores, magiſq; per-
ſeuerantes. Quoniam calor naturalis, quem
ex ſemine nacti ſunt, eſt aggregatus & eſt re-
centior. Nonnulli vero eorū putāt iuuenum
calorem naturalem eſſe longe validiorē quia
eorū ſanguis eſt, & vberior & craſſior, & ideo
crebrior fit in eis fluxus ſanguinis narium. Tē-
peramētum præterea eorum, magis ad bilio-
ſum: puerorū vero magis ad pituitoſum ver-
git: Ad hæc iuuenum motus validiores. Mo-
tus aūt calore fit: Adde etiam quod validius
concoqunt, ac conficiunt, quod quidem cali-
do quoq; fit. At appetētia nō fit calido. Sed fri-
gido, hinc eſt qđ canina cupiditas vt plurimū
fit a frigido. Qđ aūt validius concoquāt, indi-
tio ē, eos nō pati nauſeā, uomituſq; & cruditatē
quæ pueris ob vitiatā cōcoctionē cōuenire ſo-
let. Qđ vero eoꝝ tēpaturā ad bilioſū declinet

Indicium eſt: quia omnes eorum morbi: cali-
di ſunt, vt eſt tertiana febris, vomituſquoq;
illotum bilioſus: Puerorum vero morbi frigi-
di & humidi: febreſq; eorum pituitoſæ ſunt:
per uomitum præterea pituitam maxime re-
iiciunt: Nec puerorum incrementum: ex ca-
loris validitate eorum, ſed ex humiditate exi-
mia eorum fit. Adde ēt ꝙ ingens eorũ appetē
tia(ſeu cupiditas)defectũ caloris indicat: Hæ
inq̃ ſunt vtriuſq; ſectæ tũ ſentẽtiæ:tũ rationes.
Galenus vero, vtriq; ſectæ ſimul contradicit,
putatq; æqualem eſſe in radice, ſeu fundamē
to: calorem in eis, verum puerorum calorem:
quantitate copioſiorem, qualitate vero (hoc
eſt acrimonia) imbecilliorem eſſe, florentium
vero exiguiorem, acriorem tamen, cuius rei
declaratio hæc eſt. Immaginemur eundem ca
lorem quantitate(ſeu multitudine)vel corpus
tenue calidum vnum & idem qualitate & quā
titate, quod modo in ſubſtantiam humidam
multamq; ſe extendat, ut aquam exempli cau-
ſa: modo in ſiccam paucam, vt lapidem: tunc
inueniemus, calorem aqueum, copioſiorem
ac qualitate blandiorem: lapideum vero mi-
norem quantitate: qualitate vero acriorem:
Hac igitur ratione: ſe habet puerorum calor

cum florentium calore. At pueri non ſunt orti niſi ex ſemine maxime calido: cui calori nulla occurrit cauſa, quæ eum extingueret. procedit enim puer creſcendo, cum additamento: gradatimq́ incrementum procedit: nondũq́ in vigore cõſtitit lõge minus ergo retro cedet ſed ĩ florẽtibus, nulla ꝑſus cõtigit cã, ob q̃ eorũ naturalis calor augeri debeat: neq́ etiã vt eum extinguat. Immo calor ille ſeruatur in minori quantitate & qualitate humidi ſimul, donec incipiat decreſcere.

At hæc humiditas exigua: non reputatur exigua: in comparatione ad conſeruationem caloris: ſed in comparatione ad incrementum: veluti ſi humidum illud fuerit in initio tantũ quantum ſupplere poſſit vtriq́ rei, nempe vt calorem cuſtodiat, & pro incremento faciundo, adhuc ſuperſit: Demum ad id deueniat, vt neutri illorum, ſupplere valeat. Idcirco interim ita ſe habebit: vt alteri illorum tantum ſupplere poterit: ſed abſurdum eſt dicere, ꝙ poſſit incremento ſatisfacere, & non cuſtodiæ caloris naturalis. Nam quo pacto addet ſuper aliquam rem: id quod non poteſt cuſtodire rẽ ipſam principalem: dicendũ igitur eſt: id qdẽ poſſe cuſtodire calorẽ ſed nõ incremẽtũ facere

Hanc aũt ætatem eſſe florẽtium neminẽ latet. Ratio vero ſecundæ ſectæ, quæ puerorum incremẽtũ ob humidũ non a calore fieri, autumat, abſurda quidẽ eſt: Q̃m humidum eſt materia incremẽto. Materia aũt ex ſe nec patitur neq; creatur, ſed agẽte in ipſa vis actiua: quæ quidẽ eſt ipſa anima vel ipſa natura, præcipiẽte Deo Opt: Max. Neq; agit ipſa niſi inſtrumẽto quod eſt calor naturalis.
Id vero qđ dicũt vehemẽtẽ appetentiã puerorũ, fieri ob frigiditatem ẽqdem falſum: Quoniã cupiditas corrupta, quæ a frigido fit tẽpamento, nec cõcoctionẽ, neq; nutritionem concomitatur. Sed vt plurimũ puerorũ concoctio eſt peroptima: Sin autem eorũ nutrimentum non reſtauraret pluſq̃ diſſoluatur, ita vt creſcant: Verũ quãdoq; accidit eis cruditas, ſeu vitiata concoctio, ob eorũ voraginẽ ac vitioſũ regimẽ victus, & q̃a res humidas vitioſas ac lenes comedũt. & q̃a corruptos motus exercẽt. Quare exeremẽta in eis magis accumulãtur, magiſq; euacuatione indigebũt: p̃ſertim pulmo, & ideo eorũ reſpiratio eſt multo crebrior, ſpiſſiorue & velocior, nõ tñ maior, quia eorũ vis nondum eſt cõpleta, & exacta. De pueri igitur & iuuenis temperatura. Hæc eſt ſñia,

quam Galenus declarare conatus eſt, cuius non fuimus interpretes.
Rurſum ſcire debes quod calor poſt ætatẽ cõſtitutã, incipit decreſcere, ob aeris ambientis eius materiã, quæ eſt humidũ ipm exiccatio- nẽ, ad hoc etiã facit calor naturalis intimus, necnon motiones corporeæ, & animales quæ ad vitam ſunt neceſſariæ, accedit quoq; ad id naturæ impotentia ſeu imbecillitas, vt poſſit iugiter illi reſiſtere, nam omnes vires corpo- reæ finitæ qudem ſunt, hoc aũt iam in natura li ſcientia probatũ eſt, ergo non ſemper aget in materiis: Imo ſi vis illa infinita eſſet, & ſem per recompenſatio rei diſſolutæ æqualis eſſet eiuſdemq; portionis, adhuc diſſolutio non eſ- ſet æqualis, ſed quotidie addita eſſet, & ſic ne- que ipſa reſtauratio reſiſterat diſſolutioi adeo vt; reſolutio conſumeret humidum. Adde etiã quod vtrunq; horũ vna concurrunt ad hmõi defectum parãdum atq; retroceſſionẽ. Neceſ ſariũ igitur eſt materiã finiri, caloremq; extin gui, præſertim cũ talis extinctio ex defectu ma teriæ ꝓcedat. Porro ad id facit alia cauſa nem pe humidum aduentitium, quod aſſiduc ori tur: ob concoctionis cibi priuationẽ, nam ad eius extinctiõnem bifariã concurrit, videlicet

ſuffocatione atq; extinctione:uel qualitatis cõ trarietate nam illud humidum pituitoſum frigidunq; eſt, & hæc eſt mors naturalis, quæ cuiq; indiuiduo ſtatuta eſt, pro ſua prima temperatura, vſq; ad terminum quem facultas ipſius expoſcit, pro humido cõſeruando: vnũ quodq; enim indiuiduum: ſtatutum ſibi terminum habet, qui quidem varius eſt: ob temperaturarũ varietatem. Naturales igitur termini, ſeu ætates, ita ſe habent: Dantur tamen alii termini præter naturales, ſeu rapti, qui aliter ſe habent, omnes tamen diuino iuſſu repe riuntur. Ex dictis igitur conſtat, corpora puerorum & iuuenum, eſſe æqualiter calida, ſed ſenum & ſeniorum, ſeu decrepitorum: frigidiora: verum puerorum humidiora iuſto, propter incrementum quod tum experimento ex mollitiæ oſſium eorum, atq; membrorum: tũ etiam ratione, videlicet quia pauco tempore: diſtãt a ſemine & ſpiritu vaporoſo id comprobari poteſt. At ſenes & ſeniores maxime, tantum ab eſt vt ſint frigidiores: ſed ſunt ſicciores, quod tum experientia: ex oſſium eorum duritiæ, cutiſq; ariditate tum ratione, quia multo tempore diſtant a ſemine, & ſanguine ac ſpiritu vaporoſo perſpicuum eſt.

At ignea facultas in pueris, & florentibus, æqua quidem eſt. Aerea vero & aquoſa, in pueris præualet. Terrena vero in ſenibus & decrepitis plus ſuperat, quã in duobus illis prioribus: Sed in decrepitis, eſt potior: florentis autem ætatis, temperatura, æqualior eſt q̃ pueri: verum in relatione ad puerum, ſiccior eſt, Si in relatione ad ſenem & ſeniorem, humidior exiſtit: Decrepitus tamen pro membrorũ ſuorum, ſimplicium temperatura ſiccior eſt, At humentior quidem eſt humiditate aduentitia madente.

Quod aũt ad ſexus attinet. Temperatura fœminea frigidior ẽ, idcirco ſua formatione breuiores, exiguioreſq; ſunt maribus, humidioreſq;, nam ob frigiditatem temperaturæ earum, ac ob exiguum exercitiũ ipſarum, multiplicantur in eis excrementa: Caro præterea earum eſt rarioris ſubſtantiæ: q̃uis viri caro propterea quod magis expurgata eſt, & propter id quod ei admixtum eſt, rarior quidẽ reddatur. Nam ſua denſitate, vehementius expurgatur ex re penetrante in ipſam ab ipſis venis & neruorum fibris. Quod ad regiones autem pertinet, ſeptentrionales quidem humidiores ſunt, Qui artificia aquea præterea

exercent, humidiores adhuc ſunt. Quia vero ab his differunt, diuerſo modo ſe habent. De ſignis vero ipſorum temperamentorum adhuc fiet nobis ſermo, cum de vniuerſalibus ac particularibus iudiciis, tractabimus.

Doctrinæ Quartæ Caput primũ de humoris eſſentia, de eiuſq; partibus.

HVmor eſt corpus humidum fluuidũ: in quod primo alimentum tranſmutatur. Humorum autem, quidam eſt bonus, nempe qui promptus eſt, vt in partem ſubſtantiæ aliti conuertatur, ſiue ſolus, ſiue cum alio, eidemq; ſimilis fiat, ſiue ſolus ſiue cum alio, & vt verbo dicam, eſt id quod aptum eſt supplere vices rei diſſolutæ ab eo. Quidam vero eſt excrementum quoddam, atque humor malus, qui quidem id quod nunc diximus efficere ineptus eſt, vel ſaltem raro, in humorem optimum cõuerti idoneus eſt, imo

anteq̃ id agere valeat, ſolet a corpore expelli & excuti.

Ad hæc dicendum eſt, corporis humiditates alias primas alias ſecundas eſſe. Primæ quidem ſunt, ipſi humores quatuor, quos paulo poſt explicabimus. Secundas vero bipartitas eſſe videntur. Quædam enim excrementoſæ, quædam vero non excrementitiæ eſſe videntur. Excrementoſas poſterius exponemus. Non excrementoſæ autem ſunt, quæ a ſuo origine mutatæ ſunt, & in membra iam tranſierunt: Verum nondum in partem alicuius ſingularis membri, exacte conuerſæ ſunt, & quatuor ſunt genere, quarum alia eſt quæ in cauitate extremitatum venarum exiguarum quæ membris principibus vicinæ ſunt, atq; ea ipſa irrigant, contenta eſt. Alia eſt quæ in ipſis principibus membris imbibita eſt, veluti ros, quæ apta eſt conuerti in nutrimentum, vbi corpus eo indigeat, membraque irrorat (ſeu madefacit) vbi ob aliquem grauem motum vel aliud tale quidpiam exiccata fuerint.

Alia ẽ quæ iã cõcretiõi, coagulatiõiq; ꝓxima ẽ

eſt quod.n.nutrimentũ ipſum in ſubſtantiam membrorum, quantum ad temperaturam attinet, quo ad apparentiam mutatum eſt, ſed nondum ad integram ſubſtantiæ proprietatẽ & eſſentiam tranſmutatum eſt. Quarta eſt illa humiditas, quæ principalia membra a primo ortu ingreſſa eſt, qua ipſorũ partes compactæ ſunt, originemq; a genitura contraxit, & genitura, ab ipſis humoribus.

Porro dicendum eſt, ipſos humores tum laudabiles tum excrementios quatuor complecti generibus, videlicet ſanguinis genere, qui inter cæteros humores præſtantior eſt, mox pituitæ, deinde bilis: poſtremo atræ Sanguis autem calidus, & humidus natura, cuius genera adhuc duo ſunt, quippe naturalis, & nõ naturalis. Naturalis autẽ ſanguis, rubei coloris eſt, omniq; fetore carens, dulciſſimuſq; exiſtit Non naturalis vero duplex quoq; eſt. Alius enim eſt, qui a debita temperatura, & conuenieti tranſmutatus eſt, non ob aliquod alienũ ſibi admixtum: Sed ob vitiatam ſui ipſius tẽperaturam, aut ſi refrigeraretur, vel calefieret exempli gratia. Alius vero eſt, qui tranſmutatus eſt a natura ſua, propterea quod in ipſum aliquis vitioſus ſuccus ingreſſus eſt, & is ad-

huc duplex exiſtit: Nam vel huiuſcemodi vi-
tioſus, ſuccus, aduentitius extra veniet, acce-
detq; ad ipſum, ac penetrabit in ipſum, eumq;
corrumpet: vel talis humor in ipſomet ſangui
ne ortus fuerit, vt gratia exẽpli, Si aliqua eius
portio putrefierit, cuius tenuis pars in flauam
bilem, craſſior vero in atram mutata fuerit,
vtraq; aũt altera earum in eo relicta fuerit.
Hæc igitur pars varia eſſe poteſt, iuxta varieta
tem rei, quæ ei & generibus ſuis admixta fue-
rit ex generibus, tum pituitæ, tũ atræbilis ac
flauæ, atq; aquoſitatis. Sic itaq; quandoq; tur-
bulentus, quandoq; tenuis, nonnunq̃ nigerri
mus, aliquando albus efficietur, necnon odo
rem & ſaporem proprium mutabit, ita vt quã
doq; amarus, quandoq; ſalitus, vel acetoſus
reddatur.
Pituitæ etiam alia eſt naturalis, alia non natu
ralis. Naturalis autem eſt quæ prompta eſt in
ſanguinem quandoq; conuerti: Eſt enim ipſe
ſanguis non integre cõcoctus, inter generaq;
dulcis pituitæ repoſita eſt, nec multo abũdat
frigore: Immo cõparata ad corpus exiguæ
frigiditatis eſt. Sed ſi ad ſanguinem, & ad bilẽ
comparetur, frigida quidem erit. Nonnunq̃
tñ ex pituita dulci efficitur illa quæ inſipida

eſt,& non naturalis,quam poſtea memorabiſſimus: quæ quidem ex mixtione ſanguinis naturalis,cum hac dulci pituita fieri contingit quæ in diſtillationibus atq; in ſputo ſepiſſime præcipitur.

GALENVS autem cenſet naturam non deſtinaſſe propriũ membrum veluti receptaculum,ipſi pituitæ dulci naturali,quemadmodum vtriq; bili id deſignauit,propterea quod hæc ipſa pituita non admodum abſimilis eſt ſanguini,eaq; cuncta membra indigent,idcirco cum ſanguine permeat.Nos vero dicimus id neceſſarium fuiſſe,ob duo,alterum neceſſitatis,alterum vtilitatis gratia:& quod neceſſitatis gratia,duplici de cauſa id fuiſſe, quarũ pa eſt:vt pxima ſit ipſis mẽbris.ita vt ſi contingat priuari ſuo ſolito alimẽto,quod promptũ ẽ cõuetti in optimũ ſaguĩnem,vt quod a ventriculo vel iocinore id trahi nequeat, ob aliſ quas vrgentes cauſas:Tunc ipſa membra ſuis naturalibus viribus ad eã ſe conuertant pituitam,vt & ipſam conficiant,atq; concoquãt ab eademq; nutriantur:& quemadmodũ natiuus calor,eam cuncoquit, atque corrigit, ita aduentitius eam putrefacit & corrumpit, hoc autem neceſſitatis genus in neutra reperitur

bile. Nihil enim tale cum pituita: ipſæ commune inter ſe habent, videlicet vt innatus calor eas corrigat, atq; in ſanguinem redigat, licet hoc commune inter ſe habeant, ſcilicet quod aduentitius calor eas mutat, putridaſq; ac corruptas omnes reddit.

Secunda vero cauſa eſt, vt ipſa in ſanguine miſceatur, quem ad nutriendas particulas, pituitoſam, habentes temperaturam, parabit oportet enim, in eo ſanguine qui eas alere debet, pituitam ineſſe, actu, ac terminata quadã portione, vt eſt ipſum cerebrum: hoc tamen & vtriq; bili quoq; commune eſt.

Vtilitas vero atq; vſus eius eſt, vt artus & particulas valde mobiles madefaciat, ne ob calorem ipſius motus, ac propter mutuum attritum, exiccatio inde accidat eis, qui quidẽ vſus prope in neceſſitatis genus tranſit.

Non naturalis autem pituitæ. Alia eſt excrementitia, cuius ſubſtantia ſenſu diuerſa percipitur, & eſt quæ muccoſa ſeu mucillaginoſa vocatur. Alia eſt quæ ſenſu æqualis ac mediocris apparet eius ſubſtantia, re vera tamen

diuerſa eſt, & eſt quæ cruda vocatur. Eſt & alia quæ maxime tenuis eſt: & eſt quæ aquoſa dici tur. Alia adhuc eſt valde craſſa, quæ gipſea vo catur, & eſt illa cuius portio tenuis, iam diſſo- luta eſt, propterea quod ĩ meatibus ac in artu bus diu detẽta fuit, & eſt quidem cæteris aliis craſſior. Eſt & aliud pituitæ genus, quod cæte ris aliis & calidius & ſiccius exiſtit, & eſt pituita ſalſa. Cuiuslibet autem ſalſedinis cauſa eſt mixtio aquoſitatis humidæ, quæ exigui ſit ſa- poris vel potius ſaporis expers ſit, cum por- tionibus terrenis vſtis, ſiccam habentibus tẽ- peraturam, amarumq; ſaporem, æqua portio ne, dico autem æqua portione. Quoniam ſi huiuſcemodi partes exuperarent tunc amari tudinẽ gignerent, ex huiuſcemodi aũt genere materiæ, genera ſalis gigni ſolent, & aquæ ſa- litæ reddũtur. Imo nõnũq̃ fit ſal ex cinere vel fuligine, vel calce, cæteriſq; id genꝰ, ſi in aqua coquatur & coletur, & illa aqua ferueſcat do- nec coaguletur & concreſcat, veluti ſal, vel ſua ſpõte relinquatur, & ſic coagulabitur qui- dem pari ratione ſi tenui pituitæ, quæ expers eſt ſaporis, vel ſaltem exigui & non validi ſit ſaporis, Admiſceatur flaua bilis ſicca natura, ac vſta, æqua mixtura profecto eã ſalſam atq;

cali

calidam reddet,& hæc quidem eſt pituita bi-
lioſa.

Galenus quoq; dixit huiuſcemodi pituitam fieri ſalitam propter eius putredinem, aut ob aquoſitatem, quæ ei admixta eſt. Nos autem dicimus putrediné efficere pituitam ſalitam propter id quod generat in ea de vſtione & cineritii cuiuſdam facultate: quæ quidem in illius humido admiſcetur. At ſola aquoſitas, ſi ei admiſceatur non faciet ſalſedinem, niſi ad id ſecunda concurrat cauſa, pro illa igitur dictione: aut diſiunctiua (iudicio meo) debet eſſe Et: coniunctiua, & tunc oratio erit integra.

Eſt & alia pituita acetoſa, ſcilicet quæ quidem quemadmodum illa dulcis eſt duplex, videlicet vel dulcis per ſuam eſſentiam: vel per aliquod aduentitium ei admixtum. Sic hæc pituita bifariam fit, acetoſa: nempe, vel ob mixtioné alicuius rei aduentitiæ, vñ illud genus atræ acetoſæ, qđ paulo poſt narrabimꝰ oritur, vel ob aliquid in ſe ipſa exiſtens, vt ſcilicet illi dulci pituitæ iam dictæ, vel quæ ad dulcedinem accedit, id contingat: quod cæteris ſuccis, ſeu muſtis, dulcibus contingere ſolet, videlicet quod primo bulliunt, ſecundo aceſcunt.

Ad hæc datur & alia pituita Acris (quæ ponti

D

ca vocatur) cuius res ita ſe habet, nẽpe quod eius acrimonia quandoque fit ob atræ bi-lis acris mixturam: quandoq; vero fit acris, propterea quod refrigerata eſt valde ĩ ſe ipſa mutaturq; eius ſapor, in acredinem, propte-rea quod eius aquoſa pars eſt congelata, & in eius ſiccitatem vel cineritium ſenſim mutata: calore autem exiſtente imbecillo, non pote-rit tantũ agere vt ipſa ferueat & aceſcat, vali-do vero exiſtente, eam non concoquet.

Et eſt aliud genus phlegmatis vitreum nuncu patum, craſſum quidem atq; denſum, ſua glu tinoſitate ac põdere vitro liquefacto ſatisſimi le, & huiuſmodi pituita quandoq; aceroſa quã doq; inſipida eſt, perſuaderi autem poteſt, il-lam craſſam atq; inſipidam: eſſe ipſam crudã vel quæ in crudam conuerſa eſt, & hoc ge-nus pituitæ eſt illud, quod in ſuo origine aquoſum frigidumq; eſt: non putrefactum, neq; quidq̃ ei admixtum eſt, ſed tandiu talis pituita clauſa atq; reſtricta manſit donec craſ ſior effecta ſit, deinde frigidior.

Habes igitur partes pituitæ corruptæ, quan-tum ad ſaporem attinet, eſſe quatuor, videli-cet ſalſam, aceroſam, acrem, inſipidam, & quantum ad ſuam attinet ſubſtantiam, qua-

tuor quoq; eſſe, ſcilicet aquoſam, muccoſam, vitream, gipſeam, cruda enim ſub muccoſa continetur

Bilis quoq; alia naturalis, alia non naturalis. Naturalis autem eſt ſpuma ſaguinis, quæ rubei coloris atq; ſplendentis eſt & leuis & mordax, & quanto calidior, tanto rubicundior exiſtit, quæ cum in hepate genita eſt, in duas partitur partes, quarum alia cum ſanguine meat. Alia vero ad fellis veſiculam diſtillatur, illa autem, quæ cum ſanguine meat, id quidem & propter neceſſitatem, & propter vſum fit.

Neceſſarii autem cuiuſpiam gratia, ideo fit, vt ea mixta cum ſanguine, eas nutriat particulas quibus pro earum temperatura tantum detur de cholera, quantum pro ſua portione ac diſpenſatione debetur, vt eſt pulmo.

Præſidii vero, ac vtilitatis gratia, ideo fit, vt ſanguinem attenuet, eumq; per meatus penetrare faciat.

Quæ iterum ad veſiculam fellis diſtillatur & neceſſitatis & vtililitatis quoq; gratia id fieri perſpicuum eſt.

Neceſſitas autē, vel vniuerſum reſpiciet corpus, nempe vt ipſum ab eo excremento liberet, vel particulare reſpicit mēbruw ſcilicet, vt fells veſiculam enutriat. Iuuamentū quoq; duplex quidem eſt.

Primum eſt, vt inteſtina ab excremento ſuo atq; a tenaci & glutinoſa pituita abluantur.

Secundum vero eſt, vt inteſtina & muſculos ani, mordeat vt vrgentem neceſſitatem egerendi, percipiant, ad idq; incitari cogantur: hinc fit, quod qnandoq; accidit dolor coli inteſtini, vbi contingat porū illum qui a veſſicula fellis, ad inteſtina deſcendit obſtrui.

Cholerææautem non naturalis, alia eſt, quæ limites naturæ ideo tranſgreditur, quia aliqnid aduentitiū ſibi admixtum eſt. Alia vero eſt præter naturalis per ſe ipſam, non ex re aliena. Prima autem eſt nota & manifeſta, eſt enim illa cui illud aduentitium, quod ei admixtum eſt, pituita quidem eſt, oriturq; vt plurimum in hepate. Sed eſt quædā alia minus manifeſta, & eſt illa cui id alienum, quod ei admixtum eſt Melancholia quidem eſt. Quod vero notum ac manifeſtum diximus, eſt ipſa citrina vel vitellina cholera. Nam nonnunquā pituita, quæ ei admiſcetur, eſt tenuis, exqua

oritur inde prima, & qnandoq; eſt craſſa, & oritur ſecunda: hoc eſt, illa quæ vitello oui ſimilis eſt. Minus nota autem eſt, quæ cholera vſta vocatur: & hæc bifariam gignitur, vel ſcilicet, quod vratur cholera ex ſeipſa: in qua generetur cineritium quoddam, eiuſq; portio tenuis non ſecernatur ex cineritio ſuo, immo illud cineritium, in ea retineatur, & hæc eſt peior, vel atra extrinſecus ei aduen iat, admiſceaturq; cum ea, & hæc quidem tutior eſt. Huius autem cholere color eſt rubeus, non tamen eſt ſplendens neq; perlucens, imo ſanguini non abſimilis eſt: Verum tamen eſt tenuis, mutaturq; ex proprio colore multis de cauſis: Illa vero, quæ ex ſe naturam tranſgreditur. Alia eſt, cuius maior portio in hepate. Alia eſt cuius in ventricnlo maior portio generatur, illius autem, cuius maior portio in hepate gignitur, vnum eſt tantum genus: quod fit: quũ qđ tenuius eſt in ſanguine aduratur: & hæc vſtio indidit in eam qualitatem melancholicam: Et q̃ in vẽtriculo magis gignitur. Duplex quidẽ eſt, quippe vel porrea, vel heruginea: videtur autem porrea ex uſtione vitellinæ gigni: nam quum vritur: ipſa vſtio, producit in eam nigredinem, quæ admixta citrinitati viriditatem

parit. Heruginoſa vero videtur ex porrea gigni, quũ ſcilicet eius vſtio tam valida ſit, vt eius humidũ conſumat, incipiat q̃ in albumcolorē verti, ob eius ſiccitatem: parit enim primo ipſe calor nigredinem in corpore humido. Mox aufert ab eo ipſam nigredinē vbi incẽperit eius humidum conſumere, quod officiũ ſi validum fuerit, illud profecto album reddet, quod in lignis perſpicuum eſt: quæ primo quidem in carbonem, mox in cinerem rediguntur, calor enim in humidum, nigredinem, in eius vero contrariũ albedinem parit At frigus in humidũ albedinē, & in eius contrarium, nigredinē efficit. Hæc aũt Iudicia mea quidem ſunt, ſcilicet quæ de cholera, porrea & heruginoſa dixi & ex ipſa coniectatione ſumpta. Genus præterea illud herugineũ callidius eſt ac deterius cæteris aliis choleræ generibus, magiſq̃ exitiale: immo fertur ipſum eſſe de ſubſtantia venenorum.

Atræ autem bilis, Alia naturalis, alia excremētitia & nõ naturalis. Naturalis autem eſt quod ex ſanguine reſidet & fex ſanguinis laudabilis atq̃ quod ex eo turbulētũ eſt, ſaporẽq̃ mediũ inter dulcedinē & acredinē (ponticitatē vocant) obtinet, Cũq̃ in hepate gignitur, bifari

am diuiditur,quippe alia portio eius cũ ſanguine meat,alia vero ad lienẽ tranſit.Quæ igitur procedit cũ ſanguine id & ob neceſſitatẽ & ob vtilitatẽ fit.Neceſſitatis aũt gratia,ideo q dẽ eſt:vt tantum de ea cum ſanguine miſceatur quantũ:debetur pro nutritione ſingulorũ membrorũ:quæ debent pro ſua temperatura idoneã portionem melancholiæ obtinere vt eſt os.Eius vero vſus eſt,ſcilicet vt ſanguini vĩ ac robur atq; craſſitiem tribuat. Ea aũt pars q̃ ad lienẽ trãſmittitur qua quidẽ ſanguis nõ indiget, & neceſſarii atq; vſus quoq; gratia, quidẽ tranſfertur.Neceſſitas aũt vel vniuerſũ reſpicit corpus quod eſt vt ab eo extremẽ eo ipſum expurget:vel ad vnicum ſpectat mẽbrum:quod eſt vt lienem nutriat.

Eius vtitilitas vero habetur, vbi ad orificium ventriculi trahitur,qui quidem vſus duplex exiſtit,quorum alter eſt,quod ipſa os ventriculi roboret,atq; vigoret & comprimat. Alter vero vt ſua acetoſitate (ſeu acredine) orificio ventriculi titillationẽ inferat, ipſumq; ad famem excitet,appetitumq; moueat.

Nec te lateat ſanguinẽ non indigere ea bile q̃ ad fellis marſupiũ fertur & ipſam veſiculam fellis non indigere ea quæ ab ipſa

parit. Heruginoſa vero videtur ex porrea gigni, quū ſcilicet eius vſtio tam valida ſit, vt eius humidū conſumat, incipiat q; in albumcolorē verti, ob eius ſiccitatem: parit enim primo ipſe calor nigredinem in corpore humido. Mox aufert ab eo ipſam nigredinē vbi incęperit eius humidum conſumere, quod officicium ſi validum fuerit, illud profecto album reddet, quod in lignis perſpicuum eſt: quæ primo quidem in carbonem, mox in cinerem rediguntur, calor enim in humidum, nigredinem, in eius vero contrariū albedinem parit At frigus in humidū albedinē, & in eius contrarium, nigredinē efficit. Hæc aūt Iudicia mea quidem ſunt, ſcilicet quæ de cholera, porrea & heruginoſa dixi & ex ipſa coniectatione ſumpta. Genus præterea illud herugineū calidius eſt ac deterius cæteris aliis choleræ generibus, magiſq; exitiale: immo fertur ipſum eſſe de ſubſtantia venenorum.

Atræ autem bilis, Alia naturalis, alia excremētitia & nō naturalis. Naturalis autem eſt quod ex ſanguine reſidet & fex ſanguinis laudabilis atq; quod ex eo turbulētū eſt, saporēq; mediū inter dulcedinē & acredinē (ponticitatē vocant) obtinet, Cūq; in hepate gignitur, bifari

am diuiditur,quippe alia portio eius cū ſan-
guine meat,alia vero ad lienē tranſit.Quæ igi
tur procedit cū ſanguine id & ob neceſſitatē
& ob vtilitatē fit.Neceſſitatis aūt gratia,ideo q
dē eſt:vt tantum de ea cum ſanguine miſcea-
tur quantū:debetur pro nutritione ſingulorū
membrorū:quæ debent pro ſua temperatura
idoneā portionem melancholiæ obtinere vt
eſt os.Eius vero vſus eſt,ſcilicet vt ſanguini vī
ac robur atq; craſſitiem tribuat. Ea aūt pars
q̄ ad lienē trāſmittitur qua quidē ſanguis nō
indiget, & neceſſarii atq; vſus quoq; gratia,
quidē tranſfertur.Neceſſitas aūt vel vniuer-
sū reſpicit corpus quod eſt vt ab eo excremē
to ipſum expurget:vel ad vnicum ſpectat mē
brum:quod eſt vt lienem nutriat.
Eius vtilitas vero habetur, vbi ad orificium
ventriculi trahitur,qui quidem vſus duplex
exiſtit,quorum alter eſt,quod ipſa os ventri
culi roboret,atq; vigoret & comprimat. Alter
vero vt ſua acetoſitate (ſeu acredine) orifi-
cio ventriculi titillationē inferat, ipſumq; ad
famem excitet,appetitumq; moueat.
Nec te lateat ſanguinē non indigere ea bile q̄
ad fellis marſupiū fertur & ipſam veſſiculam
fellis non indigere ea quæ ab ipſa

extrahitur.Itidem & de Atra bile dicendũ eſt, quæ ad lienem trahitur, illa enim:ſanguis non indiget, neq; ea quæ a liene extra mittitur, liẽ indiget, & quemadmodum illa poſtrema cholera excitat vim expultricem inferius:ſic hæc poſtrema melancholia excitat atractricem ſuperius:laudetur creator omnium formatorum ſummus.

Non naturalis vero melancholia, ea quidẽ ẽ quæ nec ex reſidendi modo, neq; ex feculenta ſecretione Immo ex vſtione & cineritii mõ fit: Nam ſi humida aliqua terreæ admiſceãtur rei bifariam terrena illa res ab eis ſecernitur:Nẽpe vel per modum reſidendi, vel feculentæ ſequeſtrationis & tale quid ex ſanguine: eſt ipſa melancholia naturalis : vel per modum vſtionis, videlicet vt pars tenuis diſſoluatur remanente craſſa, & tale quid ex humoribus eſt ipſa melancholia excremẽtoſa, quæ atra bilis nũcupatur. Inter cæteros autem humores ſolus ſanguis ſubſidentiam, ſeu ſedimentum fecale efficit, nam pituita ob eius lentorem nihil ex ea ſubſidet : veluti in oleo fit:neq; ex cholera etiam ſubſidet aliquid: quod ſit alicuius momenti, ob eius tenuitatem, ac ipſius terrenæ partis exiguitatem, necnon ob aſſiduum eius

motum,atq; propterea: quod id ipſum quod de ea ex corporis ſanguine ſecernitur, minimum admodum eſt,& exiguum,& ſi quid tandem ſecernatur ocyſſime, id putreſcit vel expelletur,qđ ſi putreſcat,diſſoluetur eius pars tenuis,& relicta craſſa,erit quidem melancholia vſta , non feculenta, ſeu ſubſedimentoſa Excrementoſæ vero melancholiæ: Alia eſt cinis cholere eiuſq; vſtum,& hæc amara eſt ſapore. Differt autem hæc ab illa, quam vſtá choleram vocauimus, quod illa eſt cholera cui admixtus fuit is cinis. Hæc vero eſt cinis per ſe ſeiunctus cuius tenuis pars, iá diſſoluta eſt. Alia eſt q̃ ẽ pituitæ cinis,& quod ex ea vſtũ eſt Si autem huiuſcemodi pituita fuerit tenuiſſima atq; aquoſa tunc eius cinis erit ſalitus ſin autem tunc ad acetoſum aut acrem (ponticum vocant) ſaporem declinabit.

Eſt & alia quæ eſt cinis ſanguinis: eiuſq; vſtio & hæc ſalſa eſt ad dulcedinem aliquantiſper declinans.

Eſt adhuc quæ melancholiæ naturalis eſt cinis, quæ ſi tenuis extiterit, tunc eius cinis & quod crematum eſt ex ea erit valde, acetoſum, veluti acetum quod in terram proiectũ feruet acetoſum habẽs odorem, a quo muſcæ

ſugiunt,& alia id genus. At ſi craſſa fuerit, mi nus acetoſa erit, parumq́ de acri atq́ amaro obtinebit. Sunt igitur genera melancholiæ vi tioſæ tria. Nempe pri mū eſt vbi cholera vri tur & eius pars tenuis diſſoluta eſt, & habet il las duas ſpecies (ſeu partes) quas poſt hanc narrauimus.

Pituitoſa vero melancholia tardius infert læ ſionem & vitium. Cholerica magis lædit ci tiuſq́ corrūpitur, verum remediis magis ob temperat. Reliquæ aūt duæ partes, illa quæ eſt vehemētioris acetoſitatis deterior eſt, verum ſi inter initia ei ſuccurratur facilius curabitur, Tertia vero quæ minus ſuper terram ebullit, minuſq́ membris infigitur, tardius interimit, verum difficilius tum diſſoluitur tum conco quitur, tum etiam curatur. Hæc inq̄ ſunt ge nera humorum, tum naturalium, tum excre mentoſorum.

Inqt Galenus errauit qui cēſet ſanguinē ſolū eſſē humorem naturalem: Reliquos vero hu mores eſſe excremēta, quæ in nullū vſum ve niant penitus. Quoniam ſi tantū ſanguis nu triret membra, oīa membra eſſent inter ſe ſi milia tum temperamento, tū ſubſtantia eorū, nec fuit os durius carne, niſi qa ſanguini ſuo

admixta eſt ſubſtantia dura melãcholica, neq; etiam cerebrum fuit mollius oſſibus, niſi quia ſanguini ſuo admixta eſt ſubſtantia mollis pituitoſa.

Adde etiam ꝙ ipſum met ſanguinem inuenies mixtũ cũ reliquis humoribus, ſeperatumq; ab eis, ita vt dum e corpore exit & ſeparatur ac in vaſe quieuerit ſenſu ipſo affirmante, in partem ſecernitur ſpumoſam: quæ cholera eſt, & in partem feculentiæ ac turbulentiæ, ſimilem: quæ melancholica eſt, & in parte albo oui ſimilem, quæ eſt pituita, ac in partẽ aquoſam quæ eſt ipſa aquoſitas, cuius excrementũ per vrinam expellitur (ipſa autem aquoſitas non eſt ex humoribus firmis ſeu conſtantibus ſed ex ipſo potu qui non nutrit: Sed fuit neceſſarius ad nutrimẽti attenuationem, eiuſq; penetrationem: fit autem humor ipſe ex cibo & potu qui nutrit: Intelligoq; per cibum & potum nutrientẽm: eum qui eſt in potentia ſimilis corpori: Quod vero eſt corpori humano ſimile in potentia: eſt quidem corpus mixtum, non ſimplex. Aqua autem ſimplex quidem eſt.

Sunt præterea nonnulli, qui putant hominis robur inſequi multitudinem ſanguinis

eiuſq; imbecillitatem paucitatem ſanguinis ſequi, ſed non ita res ſe habet: Immo quod attendi, ac coſyderari debet, eſt: quod: ex eo corpus ſumpſerit.
Sunt & nõnulli alii qui cenſent, quod licet humores creſcant vel decreſcant in corpore dũ tamen ſeruetur inter eos ea propoitio: quæ hnmanis corporibus debetur, in ſua quantitate: ſanitatem quidem ſeruari, verum id nõ ita ſe habet: Quoniã oportet cum hoc ipſos humores habere adhuc certam quantitatem ac menſuram, non in relatione ad alium humorem. Sed in ſeipſis, ſeruata tamen menſura quæ eis debetur in relatione ad alium humorẽ inter ſe. Multa præterea reliqua ſunt quæ ſita de humoribus, quæ ad medicum non attinent, ſed ad philoſohum, ideo ea prætermiſimus.

Caput Secundũ de modo quo humores gignantur.

C Omanducatio: aliquam affert in cibum concoctionem, propterea, quod oris superficies, ſuperficiei ventriculi annexa ẽ, Immo eſt veluti vnica ſuperficies, vimq; cõ

coquendi adepta eſt ab eo, & cum os id quod manſum eſt (ſeu dentibus contritum) tetigerit, ipſum aliquantiſper permutat: ad quod etiam ſputum concoctione comparatum, cui calor naturalis ineſt, ſummopere conducit: idcirco triticum manſum maturationi furunculorum vel tuberculorum & abceſſuum confert, quod non efficeret idem cõtuſum aquæ mixtum vel decoctum. Quod autem res manſa iam inceperit aliquid concoctionis habere: Indicio eſt (vt aiunt) quod nec ſaporem neq; odorem priorem retinet, ſed cum ventriculum attigerit perfecte ibi concoquitur, non tantum ventriculi calore, verum etiam calore eorum, quæ ipſum amplectuntur: nẽpe a parte dextra iecur, a ſiniſtra liẽ: calefacit enim ſplen, non ſua ſubſtantia, ſed ob multas arterias & venas: quæ in eo ſunt: In anteriori vero parte, abdomen extat, quod facile calorem recipit ob eius pinguedinem, eumq; ad ventriculum defert. In ſuperna autem parte cor per calorem quem in ſeptum tranſuerſum (ſeu præcordia) infert. Cũq; primũ: cibus primo cõcoctus eſt efficitur in ſua ſubſtãtia, in pluribus animalium & præſertim adminiculo rei epotę admixtæ cum ipſo, vt plurimum

veluti ſuccus quē Græci (chilon & pthyſanā vocant) qui quidem eſt ſubſtantia liquida fluens:Aquæ cremoris ordei craſſi non abſimilis Proxime vero trahitur quod tenuius eſt eius, ex ventriculo & inteſtinis quoq;: Impelliturq; per venas quas Meſaraicas vocant,quæ tenues ac duriuſculæ ſunt, annexæ quidem cunctis inteſtinis,& cum ad ea impulſus fuerit,ad venam,quæ in caua parte hepatis ſita eſt, quā portam hepatis vocant:peruenit,heparq; penetrat per quaſdā particulas & ramulos,haud capillis abſimiles,qui dum ingrediuntur,minorantur,ac ramificantur,in ipſa porta orificiiſq; truncorum partium venæ,quæ per gibbam partem hepatis aſcendit,obuiant.Nec is ſuccus per tam anguſta loca penetrare poſſet,niſi ob excellentem mixtionem aquæ epote pluſquam pro corporis neceſſitate conuenit. Qui cum in fibras harum venarum diſſeminatur & diuiditur:Tunc totum iecur vniuerſum contangit ſuccum hunc.& ſic validius ac vehementius velociuſq; in ipſum aget & tunc concoquitur.
At in omni concoctione humiditatis,ſecernitur aliquid ab ea:quod eſt veluti ſpuma, aliud vero vt fex:nonnunq̄ etiam ineſt illi quodad

vſtionē ē decliue, ſi concoctio excellens fuerit quādoq; vero quid fere crudum ſi imbecillis fuerit decoctio. Spuma igitur eſt ipſa flaua bi-lis, fex vero atra, & vtræq; eæ ſunt naturales: peruſti vero pars tenuior eſt ipſa bilis ſeu cholera vitioſa: illiuſq; craſſum eſt atrabilis vitio-ſa non naturalis. Crudum quoq; eſt ipſa pituita. Quod vero ex hac ſumma percolatum ac concoctū ē: ſanguis quidem eſt. Verum dum in hepate perſiſtit, tenuior iuſto redditur ob exceſſiuam aquoſitatis portionem, quæ neceſſaria eſt ob cauſam quæ ſuperius tacta fuit. At ſanguis ipſe cum ab hepate ſeparatur, excernitur ab eo portio aquea illa ſuperfluens, qua indigebat ob cauſam quæ iam ablata eſt. Id-circo trahitur ab eo per venam deſcendentē ſuper renes: quæ tantum quantitatis & qualitatis ſecum fert de ſanguine: quod pro alimēto renum idoneum ſit. Aluntur igitur renes ea portiōe pingui ac ſāguinea quæ illi aqueæ inerat, reliquum vero eius ad veſſicā & colem expellitur. Sanguis aūt optimæ ſubſtantiæ expellitur ſua diſpoſitione, per venā magnā aſ-cendentē ex giba hepatis parte & tranſit p ve-nulas ab ea ramificatas mox p riuulos venarū rurſus per canaliculos riuulorum proxime p

Materialis autem eſt, id quod inter alimenta valde craſſum & parum humidum exiſtit. Sed quæ calida ſunt, id validius agunt.

Formalis vero eſt vel grauitas reſidens: altero duorum modorum videlicet, vt non ſit fluxibilis vel diſſolubilis.

Finalis demũ eſt illa vtilitas & neceſſitas, quæ iam ſuperius citatæ ſunt. Multiplicatur præterea atrabilis, ob hepatis calorem, aut lienis imbecillitatem, aut ob frigus vehemens congelans, aut ob aſſiduam aſtrictionẽ, aut propter plures & diuturniores morbos, ob quos humor in cinerem redactus eſt. Cumq; melancholia multiplicatur, & inter ventriculum & iecur permanſerit, raro tunc generabitur ſanguis, & boni ſucci, immo ſanguis minorabitur. Ad hæc ſciendum eſt, quod calidum & frigidum ſunt duæ cauſæ inter cæteras alias quæ humores pariunt: Verum æqualis calor ſanguinem: Imbecillis pituitam: Excedens vero flauam bilem: Sed maxime ſuperans atram bilem gignit ob exceſſiuam vſtionem.

At frigidum pituitam, ſed ſi exceſſiuum, melancholiam gignit, ob cõgelationis exceſſum Verum tamen animaduertere debes virtutes paſſiuas, actiuis correſpondere debere. Nec

pro firmiſſima ſententia haberi debet: quod quælibet temperatura gignat ſibi ſimilem, & non contrariam per accidēs, & ſi non per ſe. Quoniam ſæpiſſime cōtingit temperauram aliquam: ſuum contrarium generare per accidens: nam frigidum & ſiccum temperamentum, alienam & aduentitiam humiditatem gignit, non ob ſimilitudinem, ſed ob concoctionis imbecillitatem, & ſi alicui ita cōtigerit macilentus quidem erit, & artus laxos habebit, piloſq; tenues: eritq; puſilli animi, atq; frigidus tactuq; lenis, venaſq; anguſtas obtinebit: Cuius rei non abſimile eſt quod ſenecta de pituita gignit, quamuis vera temperatura ſenectæ frigida & ſicca ſit: Nec te latere debet ſanguinem & quicquid cum eo per venas meat, tertiam habere concoctionem: & cum per cūcta membra diſtribuitur, vt vnū quodq; eorū ſuum habeat alimentum, tunc quartam obtinebit concoctionem.

Porro primæ concoctionis quæ in ventriculo fit, excrementum quidem per inteſtina expellitur. Secundæ vero quæ in hepate fit maior eius pars per vrinam, reliquum vero per lienem & fellis veſiculam. Excrementum autem reliquarum duarum concoctionum per

inſenſibilem (p halitum) diſſolutionem ex-pellitur, necnon per ſudorem & ſordidum excrementum quod partim per meatus ſenſu apparentes, vt eſt naſus & aures, partim per eos qui ſenſum fugiunt, vt ſunt meatus cutis exigui (poros vocant) excernitur, quandoq; vero per ea quæ ſunt præter naturam, vt per abſceſſus diruptos, aut per id quod ſponte ex corporis additamento oritur, vt ſunt pili & vngues. Scias præterea quod qui tenues humores obtinet debilitatur ex eorum euacuatione, læditurq; eius vis & robur ex meatuũ exilium dilatatione ſi lati fuerint: tum ob imbecillitatem inſequentem diſſolutionem ipſam: tum etiam quia humores prætenues faciles ac promptæ ſunt euacuationi, ac diſſolutioni: Id autem quod facile euacuatur, & diſſoluitur facile quoq; aſſociatur ſpiritui in ſua diſſolutione, cum eoq; etiã diſſoluitur. Scias quoq; quod quemadmodum hi humores habẽt cauſas, quæ eos generent, ſic habent & quæ eos moueant: nam motus & res calidæ ſanguinẽ & flauam bilem mouent: immo quandoq; atrã bilem mouent ac roborant: verum quies pituitam & aliqua genera atræ bilis roborat. Immo & ipſæ cogitationes & curæ, humores mo

uent, vt ſi quis res rubicundas inſpexerit, ſanguis illi commouebitur, ob idq; qui ſanguinis narium fluxũ patitur præcipitur, ne quod rubeum ſplendorem & radium habet ſpectet. Id igitur ſatis ſit de humoribus, de eorumq; generatione. Rationes vero eorum qui de eſſe eorum diſceptant ad Philoloſophos non ad Medicos attinent.

Caput ſingulare Quintæ doctrinæ de Membri eſſentia, de eiuſq; partibus.

Membra ſunt corpora orta ex principali mixtura humorum, quemadmodũ humores ſunt corpora orta ex primaria mixtura alimentorum: Sicut aliméta ſunt corpora orta ex primaria mixtura elementorum.

Membrorum autem alia Simplicia: Alia compoſita. Simplicia ſunt illa quorum pars quæuis ſenſibilis communicat nomine & diffinitione ipſi toto, vt eſt caro & oſſa & nerui, cum ſuis partibus, & alia id genus, idcirco ſimilaria nuncupantur. Compoſita vero ſunt illa quorum quacunq; parte accepta non communi-

cabit nomine & diffinitione ipſi toto, vt ma-
nus & facies, pars enim faciei, non eſt faci
es, neq; pars manus eſt manus & hæc inſtru
mentaria ſeu organica membra vocantur,
quia ſunt inſtrumēta animæ ad perficiendas
actiones & motiōes. Primum autem membro
rum ſimiliarium eſt os, quod quidē ideo præ
durum creatū fuit, vt eſſet corporis fundamē
tum & motionum ſuſtentaculum: poſt ipſum
eſt cartillago, quæ mollior eſt oſſe, vt flecti poſ
ſit, eſt tamen cæteris aliis durior, cuius vſus eſt
ne mollia duris ſine medio nectantur, vt oſſa
mollibus membris: læderentur enim, mollia
à durioribus præſertim ex ictu & percuſſione
aliqua ſeu oppreſſiōe, ſed vt adhæſio ſeu com
poſitio ſit debite ordinata, vt ī ſcapulis & præ
cordiis ac in poſterioribus coſtis, & in ſcutali
cartillagine, quam pomum granatum vocāt,
perſpicuum eſt. Adde etiam ne membra vel
artus quæ attritu quodam hærent ſua duritie
labefactentur, vel dilacerentur. Necnon ſi ali-
qui muſculi ad aliquod membrum oſſium ex
pers, ſe extenderint, vt poſſint cartillagini in-
hærere, in eaq; fulciri, vt ſunt palpebrarū muſ
culi, ibidemq; fulciantur eorum chordæ. Ad
hæc ſæpiſſime eſt neceſſarium fulcimentum,

ſeu ſuſtencalum pro re valida, quæ tamen nõ eſt extreme dura, vt fit in ipſa ligula quã epiglotidam vocant, proxime ſuccedunt nerui, qui ſiue a cerebro, ſiue a medulla ſpinali ortũ habent, qui albi, lenes, molleſq; flexu ſunt, duri tamen vt difficile rumpi poſſint, qui vt mẽbra ſenſum & motum exacte exerceant creati ſunt. His Chordæ ſuccedunt, quæ ex muſculorum extremitatibus ortæ ſunt, neruiſq; nõ abſimiles, quæ membris mobilibus obuiant, & ea quãdoq; contrahunt, cum ipſæ contrahuntur ex conuulſione muſculi, eiuſq; conſtrictiõe ac retroceſſione. Quandoq; vero ea reſoluunt (ſeu relaxant) cum & ipſæ reſolũntur cũ muſculis extenditur ſeu dilatatur, & ad ſuum locũ & ſitum reuertitur, vel additur eius longitudo pluſq̃ deceat, & pluſq̃ pro ſuo naturali poſitu conueniat, vt in quibuſdam muſculis perſpicuum eſt. Sunt præterea vt plurimũ compoſitæ ex neruis qui in muſculum pertranſeunt, a quo per aliam egrediuntur partem. et ex ligamentis de quibus ſtatim cum chordis fiet mentio, quæ quidem tum colore tũ tactu nerueа ſunt, quæ ab oſſibus verſus muſculos & artus proficiſcuntur. Diuiduntur autem ipſa & chordæ fibroſæ, & quod ſimul ex eis ad muſ

culum peruenit repletur carne. Quod vero ad artum & membrum mobile ſe confert, aggregatur in ſe ipſũ & in chordã conſtruitur, & contexitur, ligamenta ergo poſtea ſequuntur, de quibus paulo ante verbum fecimus, quæ effigiem quoq; nerueam referunt. Quorum alia ſimpliciter ligamina vocantur ſeu copulæ. Alia nomen proprium Harabice ſortita ſunt, & vocantur Hachab. Id enim quod ad muſculum ſe extendit non vocatur niſi vinculum, ſeu ligamentũ, illud vero quod ad muſculum, non ſe transfert, ſed inter duo extrema duorum oſſium ipſius artus, vel aliorum membrorum copulat, exacteq; alligat alterum alteri licet nominetur copula, habet tamen in Harabica lingua proprium nomẽ Hachab id eſt, ſerta. Porro nullum ligamẽtum ſenſum habet, ne ob multum neceſſariumq; eius motum & attritum lædatur: vſus præterea ligamentorum ex prædictis iam patet. Poſt hæc ſunt arteriæ quæ ex corde oriuntur, protenſæ cauæ longæ neruææ ſubſtantiam ligamentorum referentes, quæ motus conſtrictionis & dilatationis habent, qui quietibus diſtinguuntur, nam inter duos motus neceſſario intermediat quies naturaliter: fuerunt autem arteriæ

creatæ vt ſuper cor euentationem agant, va-
poreq́ʒ fumoſum ab eo diſcutiant & dimoueãt
& ſuper mẽbra corporis ſpiritum diſtribuant:
His venæ ſuccedunt quæ arteriis ſunt ſimiles,
verum ex hepate ſunt,& ſunt immobiles,& vt
alimentum ex hepate ferant,creatæ ſunt. Poſt
has ſunt membranæ quæ ex fibris nerueis ſen
ſu inperceptibiles,ſubſtantia tenues contextæ
ſunt,quæ latæ quidem ſunt,ac ſuperficies ſeu
ſummitates aliorũ corporum tegunt,ſup illas
aũt poſitæ ſunt,ob varia iuuamenta inter quæ
aliud quidem eſt vt totum membrum in ſua
figura & formatiõe ſeruet,aliud vero vt ab ali
is mẽbris pendeant,illiſq́ʒ & alligent ꝑ neruos
& ligamenta,quæ in ſuas fibras ſunt diuiſa ex
eiſq́ʒ ſunt contexta vt in renibus cum dorſo
res ſe habet. Adde etiam aliud iuuamentum
nempe vt membra quæ ex ſui ſubſtantia ſen-
ſu carent,habeant ſuperficiem ſentiẽtem per
ſe id quod ipſam offendit. Et ſi quid corpori
intra illam circumuoluto accidat illud per ac
cidens ſentiat,cuiuſmodi ſunt pulmo,hepar,
lien,renes ambo. Hæc enim de ſe nihil peni-
tus ſentiunt,ſed ſi quid ea offendat id per mẽ
branas ea tegentes ſentiunt ſi flatuoſa vento-
ſitate vel apoſtemate aliquo arripiãtur ea qui

dem ſentiũt. Ventoſitatem autem cum membrana per accidens diſtentionem in ea ortam ſentiat. Apoſtema vero ſentit per acccidens origo ipſius membranæ, & locus vbi pendet propter vim in membrũ, ex pondere apoſtematis illatam. Poſt membranas ſuccedit caro quæ eſt repletio ſitus horum mẽbrorũ in corpore, eorumq; robur ſuper quod ſuſtẽtẽtur, præterea vnaquæq; particula habet in ſe naturalem vim qua ſua nutritio perficitur, nempe vt alimẽtum trahat illudq; retineat aſſimilare & adhærere faciat & quod ſuperfluum eſt expellat.

Rurſum membra inter ſe differunt, Quoniã quædã eoꝝ habent præter prædictam facultatem, adhuc aliam quæ ab eis ad alia tranſit. Quædam vero id non habent: deinceps vero quædam alia præter hanc virtutem habent aliam, quæ ab alio ad ipſa venit: nonnullæ uero id non habent. Hæc autem ſi cõiugabis ſequetur coniugatio hæc, nempe, uel erit mẽbrum recipiens & dans, uel dans & non recipiens, uel recipiens non dans, uel neq; recipiens neq; dans. Reperiri autem membrum quod recipit & dat, nemo dubitat. Nam cerebrum & hepar utrunq; eorum recipere uim

vitæ, caloremq; naturalem, ac ſpiritum a cor de omnes concedunt, vtrumq; eorum quoq; eſt principium facultatis, quam aliis præſtant Cærebrum enim vt multi credunt, eſt initiũ ſenſus abſolute apud alios vero non ſimpli- citer: Hepar quoq; apud aliquos eſt principi um nutritionis ſimpliciter, apud alios vero non ſimpliciter. Quod autem uon reperiatur membrum, recipiens non dans, abſurdius eſt dubitare: Caro enim vim ſentiendi & vitæ re cipit, nullius tamen virtutis eſt principium quam alicui alteri præbeat vllo pacto. De re- liquis autem partibus diuiſionis, videlicet de membro: quod dat & nõ recipit, & quod neq; dat neq; recipit: circa primam partem Medici cum philoſophorũ maximo diſceptati ſunt: nam philoſophus maximus aſſerit illud mem brũ eſſe cor, quod eſt prima radix cuiuſlibet virtutis, cunctiſq; membris aliis ſuas tradit vi res: quibus nutriantur & viuant ac comprehẽ dant, moueanturq;: Medici vero atq; philoſo phorum antiquorum complures, has faculta- tes variis imponunt membris, dicunt etenim nutritionem in hepate, vitam in corde, ſenſus apprehenſionem atq; motus in cerebro exiſte re, heparq; vim ſuam cerebro & cordi præſta-

re,reliquiſq; membris omnibus. Identidem cerebrum & cor,nec exiſtimant reperiri membrum dans non recipiens, verum ſi philophi ratio accurate ac diligenter conſyderetur, verior quidem eſt:Medicorum tamen primo intuitu apparentior ſeu probabilior exiſtit. In vltima quoq; diuiſionis parte Medici & Philoſophi inter ſe diſceptant. Quidã enim eorum putant quod oſſa & carnem non ſenſitiuam & alia id genus: remanent in ſuis propriis virtutibus,quæ ab aliis principiis non veniunt ad ipſa : Verũ illismet viribus ipſa ſibiipſis ſupplent,cum nutrimẽtum ad ſe peruenerit, ſed neq; alicui alii rei vim præſtant, neq; aliquod aliud membrum eis aliam facultatem præſtat Quidam vero alii putant illas virtutes nõ eſſe eis ꝓprias,ſed vel ab hepate vel a corde ab initio generationis fuiſſe:ipſis influxas , mox in eis quieſcere & reſidere.Medicus autẽ non debet inſiſtere circa has duas diuiſiones:vt velit eas demonſtratiue verificare,neq; id eõceſſum eſt ei vt Medicus eſt, neq; propterea in ſuis contemplationibus & actionibus id ei officiet.Immo debet ſcire & credere quãtum ad primam attinet diſceptationem, quod nõ refert ſiue cor ſit principium vitæ & cerebrũ

ſenſus & motus voluntarii, hepar vero faculta tis nutriendi: ſiue non ſit: quoniam cerebrum vel per ſe vel per aliud videlicet per cor eſt principium actionum animalium in compa ratione ad alia membra: Hepar quoq; eſt prin cipium naturalium actionum nutritiuarum in reſpectu ad reliqua membra. Et de ſecunda diſceptatione debet ſcire & credere, quod non refert, ſiue ab initio peruentus ab hepate peruenerit virtus naturalis ad ipſa oſ ſa ſiue ſibi id debeatur ex ſua propria tempe ratura: ſiue nihil horum duorum ſit, ſed de bet credere illam virtutem non eſſe nunc eis influxam ab hepate, ita vt ſi clauderetur via inter ipſa & alimentum, & paratū eſſet apud os, tunc eius actio deleretur, quemadmodum ſi neruus qui a cerebro venit claudatur, ſen ſus & motus quoq; auferentur ſimul: verum illa virtus efficitur connaturalis oſſi, dum in ſua perſiſtit temperatura: & ſic manifeſta erit ei hæc diuiſio & reperiet tunc membra prin cipalia: & mēbra ſubminiſtrantia principa libus & membra ſub principibus ordinata ſi ne aliqua ſubminiſtratione & ſeruitute.
Principalia ſunt quæ habent in ſe principia primarum potentiarum corporis quibus ne

ceſſario indiget pro indiuidui, aut ſpeciei du- rabilitate, ꝑ indiuidui quidē ſita, tria ſunt p̄n cipalia videlicet, cor, qđ eſtpotētiæ vitæ prin cipium. Cerebrum quod potentiæ ſenſus & motus eſt principium. Hepar quod poten- tiæ nutritiuæ pro ſpeciei perpetuitate.

Hæc tria quoq; ſunt principalia quibus quar- tum additur, proprium ſpeciei: videlicet teſtes qui partim neceſſarii, partim vtiles ſunt. Ne- ceſſarii quidem ad generationem genituræ, quæ prolem conſeruat. vtiles vero ad adipi- ſcendam perfectam formationem & tempera turam maſculinam & fœmineam, quæ ſunt ac cidentia neceſſario inſequentia genera ani- malium: Sed non ſunt res quæ eſſentiam vi- tæ faciant.

Subminiſtrantium vero, quædam præparato ria, quædam delatoria ſubminiſtratione ſerui- unt.

Præparatoriam autem voco ipſam vtilitatem. Delatoriam vero ſimplicem ſubminiſtratio- nem. Præparans autem ſubmini- ſtratio principis actionibus præcedit. Defe- rens vero illis poſtponitur: Cordi igitur præ- parat pulmo. Deferunt vero Arteriæ: Cerebro autem præparando ſubminiſtrat,

niſtrat,hepar:& reliqua membra nutrientia, atq; ſpiritum ſeruantia, Deferẽs vero vt nerui.Hepati quoq; ſeruit præparando ventriculus,vt deferens vero venæ,Teſtibus aũt præparant,membra ſemen generantia, ante teſticulos.Deferentia vero ſunt in maribus penis & illæ venæ,quæ inter ipſum & ipſos teſtes mediant.In mulieribus quoque ſunt venæ,quæ ſperma ad locum conceptionis impellunt, præter quod adhuc habent mulieres vterum: quo perficitur vtilitas ſeminis. Galenus autem iam dixit inter membra aliquod habere actionem tantum.Aliquod vero vtilitatẽ tantum.Aliquod aliud & vſum & actionem ſimul obtinere, primum eſt vt cor:ſecundum vt pulmo:tertium vt hepar. Ego autem dico quod per actionem debemus intelligere id quo ſolo perficiuntur actiones vitã indiuidui ingrediẽtes aut ſpeciei perpetuitatem, vt eſt cor ad ſpiritus generationem: & per vtilitatem intelligamus,id quod aliquod membrum præparat ad recipiendam actionem alterius membri,& tunc actio perfecta adpræſtandã vitam indiuidui & ſpeciei durabilitatem, erit ſicut pulmo qui aerem præparat.Hepar quoq; primo concoctionem ſuam ſecundam conficit,

& pro tertia & quarta præparat. Ratiõe igitur quã ſuam ſecnndam concoctionem̃ completã efficit, ita vt ille ſanguis ſit idoneus pro ſui ipſius nutritione tunc iam actionem egit. Sed ea ratione, qua actionem adiuuantem, actioni futuræ egit, tunc iuuaſſe dicimus. Iterum dicimus quædam membra ex ſemine gigni, & dicuntur ſimilaria, præter carnem & ſeuum.
Quædam alia ex ſanguine, vt pinguedo & caro: Reliqua enim ex vtroq; ſemine, ſcilicet maris & fœminæ gignuntur, verum illa vt philoſophorum verificator dicit, ex virili ſemine gignuntur, vt caſeus ex coagulo, & ex fœmineo vt caſeus ex lacte, & quemadmodum principium coagulationis ineſt coagulo, ita initium coagulationis quæ eſt a forma, eſt i ſemine virili: & quẽadmodũ initiũ coagulationis eſt in lacte, ita vis coagulationis formæ videlicet vis paſſiua, eſt in ſemine fœmineo, & quemadmodum vtrunq; illorum duorum ſcilicet coaguli & lactis: ſunt pars ſubſtantiæ caſei, qui ex illis oritur, ita vtrunq; ſemen eſt pars ſubſtantiæ fœtus: Quod dictum non parum ſed multum contrariatur dictis Galeni, credit enim ipſe vtrunq; illorum ſeminum, habere vim coagulatiuam ac receptiuã coagulationis. Nihil

tamen obeſt, quin dicatur vim coagulatoriã in maribus eſſe validiorem, coagulabilem vero, validiorem in fœminis. Cuius rei veritas, in libris noſtris qui de principalioribus ſcientiis ſunt, probata eſt. Mox ſanguis qui per mẽſtrua a muliere excernebatur, efficitur alimentum fœtus: nam menſtruorum, quædam pars tranſmutatur in ſimilitudinem ſubſtantiæ ſeminis & membrorum, quæ ex eo gignuntur, eritq; alimentum ea augẽs, alia pars vero nõ eſt illis nutrimentum, ſed eſt prompta concreſcere in ſua capacitate & replere loca quæ prima inte[illegible]iat membra & efficitur caro & ſeuum. Reliqua vero pars nulli illorum duorum eſt habilis, & ideo remanet vſq; ad tẽpus partus, & veluti excrementum a natura expellitur, & cum fœtus oritur tunc ille ſanguis qui in eius hep te gignitur ſupplebit vices illius ſanguinis, & generabitur ex eo id quod ex illo ſanguine generabatur.

Caro autem generatur ex ſubſtãtia ſanguinis craſſi, & a calido & ſicco congelaſcit. Seuum vero, ex aquea & pinguiori portione ſanguinis fit, & a frigido coagulatur, idcirco a calido diſſoluitur. Ex membris quoq; a ſemine ortis, quicquid a ſua vnione diſiungitur & diſſoluitur

ſitur, non hærēt amplius vera vnione, neq; inſtauratur, vel reſarcitur, niſi raro, & minimum quid eorum & in ætate pueritiæ vt oſſa, & exigui ramuli venarum non magnarum, ſed nō arteriarum: harum etiam ſi aliqua particula deſit, nihil vice eius iterum oritur, veluti in oſſibus & neruis fit. Quæ vero ex ſanguine gignuntur, iterum ortum habēt, poſt eorum deſtructionem, eademq; reſtituitur quantitas vt caro. Si quid tamen ex ſanguine, qui vim ſeminis adhuc retinet, procreatum fuerit: exiguo temporis interuallo intercedente, tunc ſi deficiat aliquid, poterit rurſus renaſci, vt dentes in puerili ætate: Sed ſi alia præualeat in ſanguine temperatura, nō renaſcitur iterum. Ad hæc dicimus membra ſenſitiua mobilia, quandoq; habent principium ſenſus & motus eorum ſimul ex vno neruo, quandoq; vero diuerſo modo ſe habent, videlicet quod ſingulæ virtutis, principium ſit vnicus neruus: Porro omnia viſcera quæ membranis circumuoluta ſunt, eas ex altera membranarum ortum habere dicimus, nempe, vel pectus vel ventrem intus cooperientiū. In pectore autem vt ſunt præcordia, quæ diaphragmata vocant, & venæ & arteriæ atq; pulmo, ſuas membranas, ex

illa quæ coſtas internas pectoris tegit, ortũ habent.
Membra vero quæ in cauitate ventris extant, vt inteſtina & venæ ſuas membranas ex illa quæ muſculos ventris tegit, quæ a Græcis peritoneon ab Arabis ſiphac nuncupatur, ortũ habere dicimus. Oĩa præterea membra carnoſa, vel ſunt fibroſa, vt caro muſculorũ vel non fibroſa, vt hepar: nulluſq; motus tum voluntarius, tum naturalis fit: niſi fibris ſeu villis: voluntarii quidem per muſculorum fibras. Naturales vero vt motus vteri, & venarum: compoſiti quoq;, vt motus deglutionis propria habent fila diſpoſita longitudine latitudine atq; obliquitate ſitus. Attractio autẽ per illud quod in longum protenditur. Expulſio vero per illud quod in latitudinem, cõprimendoq;: Detentio tamen per obliquum quidem fit villũ. Inter membra rurſus, quæ vnam obtinent tunicam, vt ſunt venæ & veſſica vrinaria. genera illa tria villorum ſunt inter ſe texta, per longum latum & obliquum. Sed quæ geminas habent tunicas, tunc filum per latitudinem protendens, in extrinſeca quidem tunica, reliqua vero duo in intrinſica ſunt locata, verum qđ in longum protenſum eſt, magis ad intrinſecã ſuperficiem declinat, ne fibræ attractrices & ex

pultrices ſimul exiſtant ſed attractrices & de-tentrices, commodius ſimul exiſtere poſſunt: præterq̃ in inteſtinis, quia valida detentione non indigent. Sed attractione & expulſione q̃uis non ſint ſimul longus & obliquus villus. Membra inſuper neruea, quæ corpora a ſuæ ſubſtantia aliena, intra ſe continent: Aliæ vnicam habent tunicam. Alia vero geminas. Quæ autem binas habent tunicas, id ad varios vſus quidem obtinent, quorum primus eſt vt eorũ corpora robuſtiora ſint pro efficaci cu-ſtodia neceſſaria ne ſcindantur, prævalido mo tu rei intra illa contentæ, vt ſunt arteriæ. Secundus eſt vrgens neceſſitas cuſtodiæ ma-gnæ reſpectu corporis intra ipſa reconditi, ne ſcilicet ſpiritus ſoluatur ſanguiſq; egrediatur: Si enim vnicam tantum obtinerent tuni-cam tunc propter eorum raritatem periculũ immineret de reſolutione, propter quod etiã facile pareret ſciſſioni, & ſic exitus illius eſſet ſuſpectus. Corpus aũt qđ ita eſt recõditũ, eſt ſpiritus & ſanguis, q intra arterias continẽtur, qui ſummopere cuſtodiri debent, timoremq; afferunt ne perdantur. Spiritus autem præ diſſolutiõe, ſanguis vero præſciſſura, ſic enim maximum timorem afferunt

Tertius vſus eſt, vt cum aliquod membrum̃ indiguerit, tam pro expulſione quam attractatione, motu valido deſtinatum eſt ſingulo illorum ſingulare organum, ne immiſceantur, vt eſt ſtomachus & inteſtina.

Quartus eſt cum quæritur vt ſingula tunica mẽbri ſit deſtinata alicui actioni ſibi proprie & quælibet illarum duarum actionum, fiat ex temperamento alteri diuerſo, tunc eas inter ſe diſtinguere commodius erit, vt ſtomachus, quem habere ſenſum quærimus: qui quidem nerueo membro fit, concoctio vero carneo fit membro, idcirco vtriq; horum duorum, data eſt ſeorſum tunica, nempe nerueam ſenſui. carneam concoctioni: eſtq; intereor ueruea, exterior carnea. Quoniam id quod cõcoquit illi quod concoqui debet, potentia poteſt occurrerete ſine obuiatione & contactu. At id quod ſentiens eſt nequit, ſenſu ſcilicet tactus non occurrere & obuiare ipſi ſenſili.

Ad hæc membrorum̃ alia ſunt ſanguinis temperaturæ ita proxima vt pro eorum nutritione, paucis admodum tranſmutationibus ipſe ſanguis indiget vt caro, & ideo non habet cauitates neq; ſinus, in quibus diu permaneat alimentum quod ad ipſum peruenit, vt poſſit

eam nutrire,immo cum primum alimentum illi obuiat,ſtatim mutatur in ipſam.

Alia vero a ſanguinis temperamento ita diſtāt vt cum opus eſt eum in illa tranſmutari,pluribus tranſmutationibus ſenſim ordinatis ad ſimilitudinem ſuæ ſubſtantiæ primo mutetur vt ſunt oſſa,& ideo a ſua creatione obtinuerunt vel vnicam capacitatem, quæ alimentū eorum tandiu contineat, quod poſſit in ſibi ſimile per ſimile tranſmutari,vt eſt os cruris & brachii:vel cauitates plures per ea diſſeminatas,vt in oſſe inferioris maxillæ perſpicuum eſt. Membra igitur quæ ita ſe habent neceſſe eſt ea repleri nutrimento copioſiori:q̄ pro eo tēpe ſit neceſſariū,vt illud tranſmutēt ſenſim in ſibi ſimile. Membra inſuper valida, ad imbecilliora,ſibi viciniora, ſua excrementa impellunt,vt cor ad axillas:cerebrum poſt aures hepar vero ad inguina.

Caput primum ſummæ quæ eſt ſextæ doctrinæ Fen primæ De generibus virium ſermone generali.

FAcultates ſeu potentiæ & actiones, mutuo ex ſeſe dinoſcuntur.Quoniā quælibet facultas ſeu virtus,eſt alicu-

ius actionis principium,& quælibet actio pro uenit ex ali qua virtute,& ideo vnica doctrina eas copulauimus. Genera autem virtutum ge neraq; actionũ ab illis ꝓcedẽtiũ:tria ſunt apud Medicos nempe genus virium vitaliũ, genus naturalium & genus virium animariarum:pu taruntq; multi Philoſophi atq; Medici fere omnes,præſertim Galenus vnamquamq; vir tutem habere membrum princeps, quod eſt eius origo ſeu minera a qua actiones eius exe unt.ratuſq; eſt virtutis animariæ ſedem atq; actionũ eius originem eſſe cerebrũ. Naturalis vero duplex eſſe genus. Aliud cuius finis eſt conſeruare atq; regere indiuiduum, & vtitur cibo ad nutriendum corpus atq; illud augen dum,vſq; in extremum eius augmenti, huius autem generis ſedes, eiuſq; actionis origo eſt hepar. Aliud genus eſt cuius finis eſt ſpeciem conſeruare,quod re ſeminaria ſeu prolifica, ita vtitur vt ex humoribus corporis, ſubſtan tiam ſeminis excernat,mox illam formet, iuſ ſu creatoris ſui. Huius autẽ generis ſedes atq; ortus ſunt teſtes.

Vitalis vero virtus eſt illa quæ quæ ipſum ſpi ritum regit qui eſt vehiculum ſeu ſubiectũm ſenſus & motus,eumq; ad eos recipiendos pa

rat, cum ad cerebrum peruenerit, ipſumq; reddit habilem vt poſſit, vbicunq; diſſeminatus fuerit, vitam præſtare, huius autem virtutis ſedes & actionis ortus eſt cor.
Maximus tamen Philoſophus Ariſtoteles credit principium omnium harum virtutum eſſe cor. Verum primæ earum actiones in his apparent principiis, ſuperius dictis. Quemadmodum principium ſenſus iuxta Medicorum ſententiam eſt cerebrum, deinceps quilibet ſenſus habet proprium & præcipuum membrum quo illius actio apparet: Sed ſi rarionabiliter & conuenienter & conuenienter res cō ſyderetur, & verificetur, ſententiam quidem Ariſtotelis & non illorum: veram eſſe inueniemus. illorumq; rationes eſſe ſumptas ex propoſitionibus apparentibus non neceſſariis, nemo dubitabit. Sequuntur enim in his apparentiam rerum tantum. Verum Medicus vt eſt Medicus, non cogitur harum duarum rerum veritatem ſcire, ſed ad Philoſophum vel ad Phiſicum id attinet, ſed ſi medicus ſupponat huiuſcemodi membra eſſe principia harum virtutum: non cogitur prout ars Medica ex poſcit, inueſtigare,

vtrum a principio illis præcedenti fuerint illæ traditæ vel ne, immo propter huius rei ignorantiam non aſpernetur a Philoſopho.

Caput ſecundum de Naturalibus viribus dominantibus & quibus inſeruitur.

Virtutum naturalium, Aliæ quidē ſunt quæ ſubminiſtrāt. Aliæ vero quibus ſubminiſtrarur. Harum iterum duplex eſt genus, Primum eſt, quod nutrimento vtitur, ad indiuidui durabilitatem. & id bifariam diuiditur, videlicet in virtutem nutritiuā & creſcitiuam. Secundum genus eſt, quod ꝑ ſpeciei perpetuitate vtitur nutrimento, & hoc bifariam quoq; diuiditur, nempe in gignitiuā virtutem. & in formatiuam.

Virtus igitur nutritiua, eſt illa quæ nutrimentum mutat in ſimilitudinem nutriti, vt quod diſſolutum eſt reſtauretur.

Augmentatiua vero eſt, quæ in extremas corporis partes, additamentū efficit, prout naturalis ratio & ꝓportio deſyderat, vt per ipſam ad integrum incrementum deueniatur per nutrimentūm ad ipſum illatum.

Nutrix autem virtus, creſcit uæ inſeruit ipſaq; nutritiua, quandoq; æquale, quandoq; minus quandoq; vero maius nutrimentum adfluens reſtaurat. At augmentatiua, ſemper quod re- compēſatum eſt plus atq; maius eſt diſſoluto: Non tamen quicquid illa ſe habuerit, erit aug- mentum, nam pingueſcere poſt macilentiam in ætate conſtituta, huius eſt generis, cum ta- men non ſit augmentum, quoniam augmen- tum fit, ſeruata proportione nalurali in omni bus extremitatibus corporis vt ad integrum perueniat incrementum. Poſt id enim nullum eſt incrementum, q̄uis adſit impinguatio. Quemadmodum neq; ante ætatem conſiſten tem fit maraſmus ſeu hecticæ genus quod ſe- nectam vocant, quamuis adſit macredo, & ſi hoc minus frequens, minuſq; conueniens ſit. Ad hæc ipſa nutritiua vis ſuum munus tribus particularibus actionibus perficit.

Prima eſt appoſitio ſubſtantiæ reſtaurationis quæ eſt ſanguis vel humor qui eſt in potentia propinqua ad actum & mēbro ſimilis, in quo officio quādoq; committitur error vt in tabe, quæ eſt nutrimenti priuatio (quam Atrophi- am græci vocant) euenire ſolet.

Secunda eſt agglutinatio ſeu adhærentia quæ

hoc nutrimentum, in actum completum red dit, videlicet quod in membri partem reda≠ ctum ſit, in quo etiã munere, error committi poteſt, vt in eo genere aquæ inter cutim, quã hydropiſim carnoſam ſeu anaſarcam appel≠ lant, fieri ſolet.

Tertia eſt, adſimilatio, quæ id quod appoſitũ & adhærens eſt, dũ in partẽ membri conuerti tur, ſimile vndiq; reddit, tũ ſubſtantia tũ colo≠ re etiã in qua actione aliquãdo error quoq; fit vt in lepra & ĩ vitiligine) leuchin Græci vocãt Arabes albaras: pſpicuũ eſt. In vtroq; enim ho rũ, affluentis nutrimẽti appoſitio, atq; adhærẽ tia exiſtit, adſimulatio vero minime. Hoc aũt officiũ virtutis qdẽ alteratricis eſt (ſeu immu tatiuæ) q̃ eſt vna ex facultatibus ipſius nuricis miniſtris: & eſt in hoie vna genere, vel primo principio: diuerſa vero ſpecie in mẽbris ſimi laribus: Cũ vnũquodq; horũ habeat vim nu≠ trimenti alteratricẽ ꝑ ſua tẽperatura, ad ſibi ſimile, quæ quidẽ diuerſa eſt ab ea quæ nutri≠ mentũ alterat & immutat in ſimilitudinem al terius mẽbri: verũ alteratrix quæ in hepate eſt cõmune vniuerſo corpori officiũ agit. Gigni tiua aũt facultas, eſt duplex. Alia ſemen in ma ribus & fœminis gignit. Alia vero potentias

quæ in ſemine ſunt diſtinguit, eaſq; temperat prout mēbratim vnicuiq; particulæ de tēperatura debetur, ita vt neruis atq; oſſibus arteriiſq;, ꝓpria & præcipua ſeu peculiaris tempatura perueniat, hoc aūt ex ſemine ſimilarium partium atq; ſimilaris temperaturæ fit, hāc autē facultatē, virtutē alteratricem primā Medici vocāt, ſeu immutatiuam. Afformatiua vero virtus, eſt opifex (ſeu excudens) a qua Diuino præcepto membrorum formatio atq; figura & cauitas & foramina lenitaſq; & glabrities hiſpitudoq; ac poſitus eorumq; affinitas & cōſenſus proueniunt, & (vt verbo dicam, oēs actiōes quæ in extremitate magnitudinis ſeu quantitatis eorū conſiſtunt. His præterea virtutibus, quæ nutrimento conſeruationis ſpeciei gratia vtuntur ſubminiſtrant quidem ipſa nutrix & auctrix virtus.

Caput Tertium De naturalibus facultatibus inſeruientibus.

Virtutes aūt inſeruientes, quæ in vſum naturalium veniunt, ſunt illæ quæ nutritiuæ virtuti ſubminiſtrant & ſunt

quatuor videlicet, quæ trahit, q retinet, quæ concoquit, & quæ expellit.

Tractrix virtus, ad attrahendum nutrimentũ vtile procreata eſt, id autẽ fibris membri, quæ in ipſo per longum procedunt efficit.

Detentrix vero, ad detinendum nutrimentũ vtile, dũ immutatiua vis in ipſum agit, ab eaq; eſt dinſtincta, id autem per filũ quod oblique procedit agit, quandoq; tamen ab eo quod per latitudinem tendit, coadiuuatur.

Concoctrix vero eſt, quæ id quod traxit tra⸗ trix, & retinuit retentrix facultas, mutauit in ſubſtantiam quæ prompta eſt, vt in eam vis al teratrix agat, & in temperaturam habilẽ tranſ mutari actu in ipſum nutritum, quæ eſt eius actio in iuuatiuum (concoctio vocata).

At in excrementa quoq; agit, tranſmutando videlicet ea ſi poſſibile eſt, in pdictã diſpoſitio⸗ nẽ, ſeu aptitudinẽ: & hæc quoq; actio cõcoctio nuncuparut: vel eorum tranſitum habilẽ red dat, vt ex membris in quibus ſunt detenta, ex pellantur a vi expulſiua, attenuando videlicet illorum ſubſtantiam, ſi quod prohibet, eſt ipſa craſſities: vel ea incraſſaudo, ſi tenuitas fuerit, quæ impediat, aut illa incidere & diſſecare ſi lentor & glutinatio id prohibuerit: Hæc aũt

actio, digeſtio vocatur: quanq̃ & concoctionis & digeſtionis nomine pro eodem quãdoq; abutamur, veluti ſynonima nomina (vt aiunt). Expultrix autem virtus expellit excrementum quod reliquum eſt, a nutrimento: quod quidem nutritioni ineptum eſt, vel quod ſupereſt ex quantitate, quæ nutritioni ſatis erat, eoq; non indiget, quare ad euacuandum illud in locũ idoneum, excitatur, vt vrinam in veſſicam. Hæc inſuper virtus, expellit illa excrementa vel per partes & meatus illis habiles, vel ſi huiuſcemodi prompti trãſitus deſint, tunc a nobili membro ad ignobile, & a duro ad molle expellit. Quod ſi ad huiuſmodi partem expulſionis, materia excrementoſa, iam inclinauerit, tunc expultrix facultas per illam partem, quantum poſſibile fuerit, non expellit.

His præterea quatuor facultatibus naturalibus, quatuor inſeruiunt qualitates primæ, nẽpe, caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. Calidum autem reuera omnibus illis quatuor communiter inſeruit. Frigidum vero aliquibus earum earum per accidens, non per ſe ſubminiſtrat. Immo quod ineſt frigido per ſe eſt contrariari omnibus virtutibus, quoniam omnium virtutum actiones per motus fiunt

quod quidem in attractione & expulſione li‐
quido patet. In concoctione quoq; id apparet
quoniam concoctio diuidendo ſeu diſgregan
do, partes rei craſſæ, denſæ, & aggregãdo ſub
ſtantiam rei tenuis, & raræ fit. Hæ autem mo‐
tiones diſgregant & temperant.

Retentrix quoq; virtus, motu villi, qui per ob
liquum tranſit ad exactum amplexum diſpoſi
tio peratur. At frigidum mortificat & ſtupidũ
reddit ſenſum, omneſq; ſuperius dictas actio
nes impedit, verum ad retentionem per acci‐
dens conducit: quoniam fibras aſtringit vt ex
actum agant amplexum, & nõ ingreditur ope
rationes eſſentiales virtutum. Sed inſtrumen
tum ita diſponit vt ſuam poſſit actionem ſer‐
uare.

Expultrix vero per frigidum expellit, ppterea
quod prohibet diſſolutionem ſpiritus qui ad
expulſionem conducit, ad illumq; incraſſan‐
dum iuuat, & quia condenſat & incraſſat vil‐
lum per latitudinem tranſeuntem cõprimẽ
temq;, & hæc quoq; actio præparatio quidem
inſtrumenti eſt, & non auxilium in eſſentia
operationis. Frigidum præterea per acci‐
dens ingreditur ſubminiſtrationem harũ vir‐
tutum, quoniam ſi per ſe illarum actionem in

grederetur, tunc læderet & motum debilitaret. Siccitas aūt neceſſaria eſt ad actiones trium virtutum, videlilet ad ambas transferentes, & ad retinentem. Sunt autem illæ duæ trāſferentes, ſcilicet ipſa attractrix & expultrix: potest enim ſiccitas ſummopere ſuſtentaculum ſeu fulcimentum, firmum ſuſtinere ſine quo impoſſibilis eſt mot⁹, videlicet motus ſpiritus qui fert has facultates ad earū actionem, vehementi expulſione. quæ quidem prohiberetur ab humiditate mollificante ſi in ſubſtantia ſpiritus, vel inſtrumenti reperiretur.

Ad retentriticen quoq; eſt neceſſaria, propter eius compreſſionem, ſeu conuulſionem.

Concoquens vero virtus, euidentius humiditate indiget. Ad hæc ſi virtutes actiuas cum paſſiuis comparaueris, quibus quidem indigent eæ virtutes, inuenies retentricem plus ſiccitate indigere, quam caliditate: quoniam tempus quietis retentricis: maius eſt q̃ tēpus quo mouet villum, & per latitudinem procedentem pro ſua compreſſione: nam tempus quo mouet: quo ſcilicet indiget calore, breue quidem eſt, reliquum vero temporis actionis eius, retentioni & quieti traditum eſt: & quia puerorum temperatura ad humiditatem val

de declinat, ideo hæc virtus in eis imbecillior redditur.

Attractiua tamē facultas, plus indiget calido q̃ ſicco: quoniam calidum, ad trahendum conducit, nam plurimum temporis actionis eius in motu diſpēſatur, eius enim motus magis eſt ſibi neceſſarius, q̃ quies partium inſtrumentorum eius, atq; eorum compreſſio (ſeu congregatio) per ſiccum, adde etiá quod hæc virtus non ſolum multo ſed valido indiget motu.

Attractio præterea, fit aut actione virtutis attractatiuæ vt quæ in lapide magnetis eſt, quo ferrum trahitur. Aut ex neceſſaria ſucceſſione ad id quod vacuatur, vt attractio aquæ quæ per cannam attractoriam fit: Aut calore: vt lucernæ, candela oleum trahit, q̃uis hæc tertia pars vt verificatores credunt, ad illam reducitur: quæ ex neceſſaria ſucceſſione ad vacuum fit, immo eſt eademmet. Si igitur cum virtute attractiua concurrat auxilium caloris, tunc attactio validior fiet.

At expultrix minus indiget ſicco, q̃ reliquæ duæ ſcilicet, attractrix & retentrix, quoniam non indiget compreſſione ipſius retentricis neq; aſſiduitate attractricis, eiuſq; conſtrictione, &

ne & amplexu ſuper rem attractam, retinendo partem inſtrumenti, vt poſſit per id comprehendere attractionem alterius partis (& vt verbo dicam) nulla indiget pœnitus quiete. Expultrix virtus, ſed motu & exigua adſtrictione ſeu condenſatione: quæ cõpreſſioni & expulſioni ita conducat, vt inſtrumentum remaneat veluti cuſtodiens diſpoſitionẽ figuræ cõp̃ſſionis vel conſtrictionis non vt retentrix, quæ longo indiget tempore, neq; vt attractrix q̃ exiguo indiget tẽpore, vt poſſit attractionem partiũ cõprehendere, & ideo minus ipſa ſicco indiget. Inter has tamen oẽs facultates, calore magis indiget, cõcoctrix, ſicco vero haudquaquã, verũ humido indiget, vt nutrimẽtum liqdum & fluuidum reddat, ipſumq; ad penetrandũ per meatus figuraſq; recipiẽdas præparet. Neq; poteſt quis obiicere, quod ſi humidũ opicularetur concoctioni, tunc puerorum vis nõ deficeret cõcoq̃re res duras, qm̃ nõ ꝓpter hoc pueri deficiũt ĩpotenteſq; ad id ſunt. Iuuenes vero potẽtes, ſed ob ſimilitudĩs vel diſſimilitudinis cãm id fit: nã quod ꝑdurum eſt, nõ ſimilatur puerorum tẽperaturæ, neq; ad illud: ſuæ vires concoctrices ſe conuertunt: neq; retentrices illud recipiunt: immo expultrices celer

rime id expellũt: Sed hoc eſt iuuenum tempe-ramento congruum, ſuæq; nutritioni conue-niens: ex dictis igitur ſummatī colligi poteſt, Retentricē vim indigere, pro aſtrictione & ſta bilitate diſpoſitionis aſtrictoriæ, lõgo quidem tempore, minimoq; motus auxilio: Attractri-cem vero aſtrictione, atq; aſtrictionis ſtabilita-te, exiguo admodũ indigere tẽpe, ſed maxime motus auxilio indigere. Expultrcẽ quoq;, aſtri ctione tantum, ſine aliqua ſtabilitate quæ ſit ali cuius momenti, auxilio tamen motus eã indi gere. Concoctricẽ deniq; liquefactione & mix tura ſummopere indigere. Idcirco hæ facul ta tes variis modis, ipſis qualitatibus vtuntur, eiſq; indigent.

Caput quartum de Vitalibus facultatibus.

P Er vitalem virtutem, Medici intelli-gunt eã virtutem, quæ cũ ad mẽbra p' uenerit, parabit ea ad recipiendum ſenſum & motũ, & actiones vitæ, addunt inſu-per his timorẽ iracundiã, propterea quod ha bent dilatationẽ & conſtrictionẽ, quæ ſpiritui huic virtuti relato, accidunt. Diuidamus igi-tur hanc ſummã, & dicamus, q̃queãdmodum

ex craſſitiæ humorũ cũ quadã tẽperatura, gignitur ſubſtantia craſſa, quæ eſt mẽbrum, vel pars membri, ita gignitur ex ex vaporoſo halitu, humorũ, & eorũq́ tenuitate, cum quadam temperatura, quædã ſubſtantia tenuis, quæ eſt ſpiritus. Et quẽadmodum, vt Medici aiunt, hepar eſt minera, & origo illius primæ generationis: ita cor eſt origo ſecundæ: & hic ſpititus cũ in ſua ſibi conuenienti temperatura oritur: diſponitur ad recipiendam hanc virtutem, mox præparat oĩa membra ad recipiẽdas alias virtutes animarias, & reliquas. Animariæ autem virtutes non oriuntur in ſpiritu & membris, niſi poſt ortũ huius virtutis. Quod ſi aliquod mẽbrum virtutibus priuetur animalibus, ſed non hac virtute, adhuc quidẽ viuit: Videmus enim tam membrum ſtupidum q̃ reſolutum (paraliticatũ vocãt) priuari ſenſu & motu, ob aliquam tẽpaturã prohibentem ipſum ne recipiat eos: vel ob obſtructionẽ inter cerebrum & illud accidentem, in neruis ad illud protenſis, nihilominus adhuc viuit: At membrũ mortificatum: expers eſt ſenſus & motus, ipſumq́ putrefieri & corrũpi contingit. In membro ergo reſoluto, extat vis conſeruatiua vitæ eius adeo vt remoto impediente reſtituatur ei vis

ſentiendi & mouendi, eſtq; paratũ eas recipe-re, propterea quod vis vitalis in eo incolumis exiſtit: prohibens autem in eo, eſt id quod prohibet ipſum, ne id actu recipiat. At membrũ mortificatum non ita ſe habet. Nutritiua autẽ vel aliqua alia virtus non eſt quæ diſponit, ita vt dicamus, ꝙ dum virtus nutritiua perma-net, opporteat ipſum mẽbrũ viuere, & ipſa ablata pereat, Nam eadẽ eſt ratio de virtute nu-tritiua, quæ de ſuperius dicta. Nempe quoniã quandoq; eius actio in aliquo membro aufer-tur, & tamẽ adhuc viuit: & quandoq; remanet eius actio, & membrũ ad interitum procedit: præterea ſi virtus nutritiua vt nutritiua præ-pararet ꝑ ſenſu & motu, tunc ſtirps etiã eſſet prompta recipere ſenſum & motum. Reliquũ ergo eſt vt quod præparat, ſit aliquid aliud in ſequens præcipuam & peculiarem temperatu-ram, & id virtus vitalis appellatur: & eſt illa prima virtus quæ in ſpiritu oritur, quam ſpiritus ex tenuiori parte humorum gignitur. Ad hæc vt Ariſt: credit in ſpiritu recipitur primũ principium, & prima anima, a qua reliquæ vir-tutes mittuntur: Verum actiones illarũ virtu-tum non exeunt in initio vel immediate ex ſpi-ritu: quemadmodũ neq; ſenſus etiã iuxta Me-

dicorum ſententiam, exeũt ex ſpiritu aĩali, qui eſt in cærebro niſi peruenerit ad humorẽ criſtallinum aut ad linguam, vel aliud quidpiam tale penetrauerit. Sed cum peruenerit aliqua portio ſpirritus, ad cauitatem cerebri, tunc recipit temperamentum habile, vt ex eo actiones illius virtutis, quæ in ipſo primo ineſt, pcedant: identidem de hepate & teſtibus dicendum eſt. At Medicorum ſententia eſt: ꝙ dũ ſpiritus non tranſmutatur in cærebro in aliã temperaturam, non erit promptus recipe animã: quæ eſt principium ſenſus & motus, identidẽ de hepate ſentiendum eſt: & quamuis prima mixtio ſeu temperatura iam præſtauerit habilitatem ad recipiendam vim primã vitalem, itidemq; in quolibet membro nihilominus putant ipſi, quodlibet genus actionum aliam habere animam, & uon eſt eadem aĩa ex qua virtutes profluant, vel ꝙ ipſa anima ſit agregatio huius ſummæ, & licet pma tempatura iam pſta uerit habilitatem recipiendi primã virtutem illã vitalem in ortu ſpiritus, & vim quæ eſt eius perfectio, nihilominus putant ꝙ hæc virtus ſola non eſt ſufficiens vt per ipſam ſpiritus recipiat reliquas virtutes: niſi oriatur in eo noua temperatura peculiaris, & propria, dicunt in

ſuper, ꝙ licet hæc virtus præparet pro vita eſt adhuc principium motus ſubſtantiæ ſpiritalis tenuis pro membris, principiumq; conſtrictionis & dilatationis reſpirationis anhelitus & pulſus vt iam dictũ eſt. In reſpectu aũt ad vitam paſſionem præſtat, ſed habito delectu ad operationes anhelitus & pulſus actionem præſtat. Similatur præterea hæc virtus, ipſis virtutibus naturalibus, quia id quod ab ea procedit ſine eius voluntate fit, cum ſit expers voluntatis: ſimilatur tamen animariis virtutibus ob connexionẽ opationum eius: nam ſimul conſtrĩgit & dilatat duoſq; motus cõtrarios efficit. Sed cum Philoſophi vocant animam terrenã per animam intelligunt actum primum corporis phiſici organici, & per hoc intelligunt oẽm virtutem ex qua ſponte exeunt motus & & actiones variæ: Hæc ergo virtus iuxta philoſophorum ſententiam, eſt animaria, quemadmodum illas naturales quas diximus ipſi vocant animales virtutes: Et ſi per animam nõ intelligant hoc, ſed virtutem quæ eſt principium apprehenſionis & cognitionis, & motionis prouenientis ex cognitione alicuius agentis per voluntatem. Et per naturalem intelligant omnem virtutem a qua exit aliqua actio, alio-

modo & forma diuerſa ab iſta, tunc huiuſcemodi anima, non erit animaria, ſed naturalis longe dignior illa, quam Medici naturalē vocant. ſed ſi naturalem nominemus eam, quæ vtitur nutrimento, ipſumq; alterat ſiue pro indiuidui ſiue pro ſpeciei durabilitate, tunc hæc non erit naturalis, & ſic erit tertium genus. At quoniam iracundia & timor & alia id genus, ſunt paſſio huius virtutis, quamuis eorū principium ſit ſenſus ſenſus, & cogitatio & virtutes apprehenſiuæ ideo ad eam referuntur, veruntamen huius virtutis notificatio vera, eamq; vnam vel plures eſſe, ad naturalem ſcientiam attinet, quæ eſt pars philoſophiæ.

Caput quintum de facultatibus animariis cognoſcentibus.

VIrtus aūt Animaria eſt veluti genus ad duas virtutes, Alteram cognoſcitiuā Alteram motiuā. Et cognoſcitiua, eſt veluti genus ad duas alias, videlicet ad cognitiuam exterius, & ad cognitiuā interius. Quæ aūt exterius cognoſcit, eſt ipſa ſenſitiua, quæ eſt veluti genus, ad quinq; potentias, vt multi exiſtimant, vel ad octo vt alij putant: Si igitur

ſint quinq;,eæ quidem ſunt ſcilicet potentia viſus,auditus, odoratus, guſtus, & tactus : Si vero ſint octo,ideo ſunt,quia maior pars doctorum putant tactum plures eſſe potentias & tribuunt quodlibet quatuor generum tactiliũ ſingulæ earum ſeorſum,q̃uis in membro ſenſitiuo cõmunicẽt,vt guſtus & tactus in lingua: & viſus & tactus in oculo.huius tamen rei verificatio ad philoſophiæ ſcientiam ſpectat. Virtus vero interius apprehendens,quæ alia eſt a ſenſitiua,eſt velut genus ad quinq; virtutes,nẽpe ad eam quæ ſenſus cõmunis & imaginaria vocatur,& eſt vna & eadem virtus apud Medicos, ſed apud doctos Philoſophos ſunt duæ virtutes. Sẽnſus communis autem, eſt ille ad quem oĩa ſenſilia deferuntur,& ab eorum formis patitur in eoq; aggregantur. Imaginatio vero eſt,quæ ea cuſtodit poſt huiuſcemodi aggregationem & retinet ea poſt abſentiam eorum a ſenſu.Horum autem duorum illa quæ ſuſcipit,non eſt quæ cuſtodit, huius tñ rei verificatio ad Philoſophum attinet.Sed vtcunq; ſit,harũ ſedes & principiũ actionis earũ eſt ipſa cellula anterior cerebri.Secũda virtus eſt,quã Medici cogitatiuam vocant : philoſophi vero qñq; imaginatiuã qñq; cogitatiuã vocitãt: Nã

ſi ipſa vtetur virtute extimatiua vitali, de qua paulo poſt fiet mentio, vel ꝙ de ſe ipſa excite-tur ad ſuam actionem, tunc vocamus eã ima-ginariam. Sed ſi ad hãc ; vis intellectiua ſe con uerterit, eaq; vtatur pro aliqua ſua vtilitate tũc vocatur cogitatiua: Intereſt tamen inter hanc & illam primam, vtcunq; fuerit ꝙ prima ſuſci pit vel cuſtodit, quicquid ad eã de formis ſen ſibilibus defertur. Hæc vero res quæ in imagi natione cõmẽdatæ ſeu repoſitæ ſunt, exercet, vſu componendi & diuidendi, formaſq; vt a ſenſu ad ipſam deferuntur concipit, & formas ab illis diuerſas, vt hominem euolantem exem pli cauſa, & montem ſmaragdinum: Sed in imaginatione nihil aliud repetitur, q̃ quod a ſenſu ſuſceptum eſt. Huius virtutis ſedes qui-dem eſt, media cerebri cella: & hæc facultas eſt inſtrumentum potentiæ, quæ eſt vere appre-henſiua interior in animalibus quæ extimati-matiua vocatur, & eſt illa quæ in animalibus iudicat lupum inimicum, filium autem dilectũ & aſſuetum ferre cibũ, eſſe amicum a quo non fugit animal ipſum, nulla intellectiua ratione ad id concurrentem: Odium tamen & amici-tia, non ſunt ſenſibilia, neq; ſenſus animalium ea concipit. Sed de eis iudicat, eaq; apprehen-

dit alia virtus, licet non ſit apprehenſio intelle ctualis ſed eſt ꝓculdubio perceptio quædam nõ intellectualis: & homo quoq; vtitur hac vir tute in multis iudiciis ſuis, eamq; exercet vt re liqua aĩalia irrationalia. Differt autem hæc vir tus ab imaginatione, quia imaginatio ſenſilia retinet: hæc autẽ iudicat de ſenſilibus res non ſenſatas. Differt quoq; ab illa quæ vocatur co gitatiua & imaginaria: quia ex actionib⁹ illarũ non ſequitur aliquod iudicium, ſed poſt huius operatiões ſequitur aliquod iudicium: Immo ipſæ operationes ſunt iudicia quædam: adde etiam quod actiones illius ſunt componere ſenſata: Huius vero actio eſt iudicare de re ſen ſata, per aliquod exiſtens extra ſenſatum: Et quemadmodum in animalibus, ipſe ſenſus iu dicat de formis ſenſatis, ita extimatiua in eis iudicat de illis formis quæ ad extimatiuam de feruntnr, & non ad ſenſum, ſunt tamen aliqui qui figuraliter vocant hanc virtutem imagina tiuã, qđ etiã id eis licitũ eſt, nã de noĩbus non debet eſſe diſceptatio, ſed res ipſę & earũ diſtĩ ctiones intelligi debent. Nec debet Medicus in ſiſtere circa cognitionẽ huius virtutis, qm̃ lęſio operationum eius inſeqtur læſionẽ operationũ aliarum virtutũ præcedentium huic, vt eſt ima

ginatio & virtus imaginatiua & memoratiua de qua adhuc verbum paulo poſt faciemus: Medicus enim debet conſyderare eas virtutes quarum actiones, quum læduntur, tunc id erit ægritudo: Læditur tamen eius operatio, propter læſionem accidentem actioni virtutis illi præcedentis: quæ læſio inſequitur malam temperiem, aut corruptam conſtitutionē formationis membri. nā ſatís eſt illi, ſi norit illam læſionem prouenire propter malam temperaturam illius membri, vel corruptionem conſtitutionis eius, ita vt aliquo medicamento illi ſucenrrat: vel ab illa præcaueat, & nō cogitur cognoſcere eam virtutem, quæ per aliqđ aliud medium afficitur ſi nouerit illam, quæ affecta eſt ſine medio. Tertia vero virtus apud Medicos, quæ eſt quinta & quarta apud Philoſophos eſt quæ cuſtodit & memoratur, & eſt veluti theſaurarium, ſeu repoſitorium rerū quæ ad extimatiuam deferuntur ex formis ſenſatis rerum ſenſatarum: quemadmodum imaginatio eſt theſaurarium rerū: quæ ad ſenſum deferuntur ex formis ſenſatis, & huius virtutis ſedes eſt vltima cellula cerebri, ſed hic eſſet conſyderatio philoſophica, nempe, vtrum virtus quæ cuſtodit, & quæ reminiſcitur rei, quæ

a cuſtodia theſauri cogitatiue occultata eſt, ſit vna & eadem virtus, vel ſint duæ virtutes: verum hoc non eſt medico neſſarium: quoniam læſiones quæ accidunt cuiuis earum ſimiles quidem ſunt, & vltimæ cellæ cerebri accidunt, ſiue ex genere malæ tempaturæ: ſiue ex gñe malæ conſtitutionis fiãt. Reſtat mõ virtus ratiocinatiua, ſeu rationalis hominis, ex apprehenſiuis, & quemadmodũ a medicis poſtpoſita fuit conſyderatio de extimatiua propter cauſam paulo ante explicatã, longe rationabilius hanc poſthabuerunt (& neglexerunt) ſed eorum conſyderatio de operationibus illarum trium tantum eſt.

Caput ſextum De Viribus Animariis motiuis

V Irtus motiua eſt illa, quæ Chordas cõuellit, eaſq; reſoluit qb9 mẽbra mouet & artus ſua extrenſione & flexu: & per neruos muſculis annexos penetrat, & ẽ genus diuiſum in varias ſpecies, iuxta diuiſionẽ ſpecierum principiorum motuum: In quolibet ergo muſculo extat aliqua ꝓpria natura quæ iudicium extimatiuæ, quod deliberationem infert, inſequitur.

Caput ſeptimũ doctrinæ huius de Actionibus.

INter Actiones autem ſimplices, Aliã vnica facultate perfici dicimus: vt cõcoctionem exempii cauſa. Aliam duabus, vt cibi appetentiam hæc enim vi attractrici naturali ac vi ſenſitiua oris ventriculi perficitur dicendũ eſt. Tractrix enim mouendo fibram per longum procedentem, vt perficiat attractionem rei, quam attrahit, atq; ſuctionẽ rei quam ex humiditatibus exuccat. Senſitiua vero ſentiẽdo hanc paſſionẽ & morſum atræbilis quæ ad appetentiam iam ſuperius explicatam incitat id efficit. Hæc autem operatio ideo duabus perficitur virtutibus, quia cũ accidit læſio ipſi ſẽſitiuæ, deſtruitur fames & appetentia, & non appetit cibum q̃uis corpus eo indigeat: Idẽtidem deglutio duabus completur virtutibus. Altera eſt attractiua naturalis. Altera attractrix voluntaria: prima quidem fungitur munere ſuo per villum in longum procedentem, qui in ore ventriculi & gulæ exiſtit. Secunda vero ſuo fungitur officio, per villum muſculorum deglutioni traditorum: & cum altera duarum virtutum illarum ablata eſt, tunc

deglutio difficile fit, immo & ſi non ſit ablata Sed quia nondum ad ſuā actionem ſe tradiderit, adhuc difficile deglutiet: Quod nos latere non poteſt, nam cum appetitus nō eſt verax difficile deglutimus, id quod non appetimus: Immo ſi aliquid odio habeamus & poſtea voluerimus illud idem deglutire. Virtus attractiua apperens, perterretur & voluntaria difficillime poterit id deglutire. Cibi autem penetratio perficitur virtute expulſiua membri a quo ſeparatur: & attractiua membri, ad quod conuertitur: itidem & exitus excrementorum ex vtroqꝫ meatu: & aliquando principium actionis, ſunt duæ virtutes ſcilicet animalis & naturalis. Aliquādo vero vna virtus, & aliqua qualitas, vt infrigidatio quæ prohibet fluxum humorum: opitulatur enim expultrici vt reſiſtat humori fluxo ad membrum, eumqꝫ prohibet & ipſum a ſe ipſo expellit. Qualitas ergo frigida bifariam conducit per ſe, nempe incraſſando ſubſtantiam rei fluxæ & meatus aſtringendo: per accidens vero tertio modo, videlicet extinguendo calorem attrahentem. Qualitas autem calida trahit quia opponitur illis tribus modis paulo ſuperius dictis. Calidum præterea, & trahens propter neceſſitatem ſucceſſio